

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

Diplomová práce

Vypracoval: Jan Braborec

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.d

Duben 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. dubna 2015

Jan Braborec

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Mgr. Magdaleně Pfeiffer, Ph.D za odborné vedení diplomové práce, cenné rady a připomínky poskytnuté v průběhu jejího zpracování. Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu, kterou mi po celou dobu studia věnovala.

Obsah

Obsah	0
Úvod	1
1. Alternativní řešení sporů	3
1.1 Mediace	5
2. Rozhodčí řízení	7
2.1 Arbitrabilita sporu	8
2.2 Charakter (mezinárodního) rozhodčího řízení z pohledu rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva	10
2.2.1 Negativní důvody aplikace čl. 6 EÚLP na rozhodčí řízení	12
2.2.2 Pozitivní důvody aplikace čl. 6 EÚLP na rozhodčí řízení	15
2.2.3 Závěr	15
2.3 Charakter (mezinárodního) rozhodčího řízení v České republice	16
2.3.1 Teorie smluvní	16
2.3.2 Teorie jurisdikční	19
2.3.3 Smíšená teorie	20
2.3.4 Teorie autonomní	21
2.3.5 Shrnutí	22
2.4 Výhody a nevýhody rozhodčího řízení	22
2.4.1 Výhody	23
2.4.2 Nevýhody	25
2.5 Dělení rozhodčího řízení	27
2.5.1 Bez povinného předstupně vs. S povinným předstupně	27
2.5.2 Bez časového omezení vs. S časovým omezením	28
2.5.3 Tradiční vs. Online rozhodčí řízení	28
2.5.4 Ad hoc vs. Stále rozhodčí soudy	29
2.5.5 Rozhodčí řízení národní vs. mezinárodní	33
3. Mezinárodní rozhodčí řízení	36
3.1 Mezinárodní prvek	36
3.2 Prameny mezinárodního rozhodčího řízení	37
3.2.1 Česká úprava mezinárodního rozhodčího řízení	38
3.2.2 Mezinárodní úmluvy závazné pro ČR	38
3.3 Rozhodčí smlouva (Arbitration agreement, Schiedsvereinbarung)	40
3.3.1 Druhy rozhodčí smlouvy	40
3.3.2 Forma rozhodčí smlouvy	42
3.3.3 Přípustnost rozhodčí smlouvy	43
3.3.4 Obsah rozhodčí smlouvy	44
3.3.5 Účinky platné rozhodčí smlouvy	46
3.4 Rozhodné právo pro řešení merita sporu	49
4. Organizace a průběh rozhodčího řízení	52
4.1 Historie soudu a jeho orgány	54
4.2 Postup před zahájením řízení	55
4.2.1 Rozhodčí smlouva	55
4.3 Průběh řízení	56
4.3.1 Zahájení řízení	56

4.3.2	Jmenování rozhodců a ustanovení rozhodčího senátu	57
4.3.3	Odmítnutí a nahrazení rozhodců	57
4.3.4	Řízení před rozhodci	58
4.3.5	Zjištění skutkového stavu	59
4.3.6	Vydání rozhodčího nálezu	60
	Závěr	62
	Seznam zkratek	64
	Seznam použité literatury a pramenů	66
	Seznam použité literatury	66
	Seznam citovaných rozhodnutí	68
	Seznam elektronických pramenů	69
	Abstrakt	71
	International arbitration	72
	Klíčová slova / Key words	73

Úvod

Téma mezinárodní rozhodčí řízení jsem si vybral nejen z důvodu mého zvýšeného zájmu o toto téma, nýbrž také kvůli jeho rostoucí oblibě mezi subjekty právních vztahů v mezinárodním prostředí. Příčin tohoto fenoménu může být několik, od naprosté volnosti stran si upravit, jakým způsobem bude jejich spor řešen, až po zachování důležitých obchodních strategií a tajemství. Hned na začátku bych rád uvedl, že ačkoli je tématem mé diplomové práce právě mezinárodní rozhodčí řízení, z důvodu obsáhlosti tématu, stejně tak i množství literatury, judikatury a odborných článků, které se tomuto tématu věnují, se zaměřím pouze na mezinárodní obchodní arbitráž, která řeší obchodní spory mezi soukromými subjekty. Problematika mezinárodní investiční arbitráže, stejně tak i problematika řešení spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení, vydá na samostatné monografie, a proto spíše než abych povrchně popisoval všechny výše zmíněné druhy mezinárodního rozhodčího řízení, zaměřím se na mezinárodní obchodní arbitráž, kterou budu moci popsat do hloubky. Proto, kdekoli budu v textu uvádět spojení mezinárodní rozhodčí řízení či mezinárodní arbitráž, je tímto myšlena mezinárodní obchodní arbitráž ve smyslu sporu v soukromoprávním poměru, vycházející z obchodního styku s mezinárodním prvkem. Zároveň se z důvodu obsáhlosti tématu v práci omezím pouze na vybrané aspekty rozhodčího řízení a současně také ponechám stranou problematiku uznání a výkonu rozhodčího nálezu.

Cílem práce je vymezit postavení mezinárodního rozhodčího řízení v systému tuzemského práva, pojednat o jeho základních aspektech, blíže se věnovat problematice aplikace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv na toto řízení a v neposlední řadě popsat úplný průběh mezinárodního rozhodčího řízení před Mezinárodním rozhodčím soudem v Paříži.

V první kapitole se zabývám problematikou alternativního řešení sporů a jeho vymezení vůči rozhodčímu řízení, kde uvádím rozdílné názory odborné veřejnosti na (ne)zařazení rozhodčího řízení do systému samotného. Vedle toho se věnuji výhodám a nevýhodám alternativních řešení sporů, které pro lepší přehlednost popisují na konkrétním způsobu v českém právu nejčastěji využívaném, a to na mediaci.

Ve druhé kapitole se zabývám rozhodčím řízením a jeho obecnými specifiky, které má s mezinárodním rozhodčím řízením společné. V první části této kapitoly se věnuji problematice, na kterou jsem v průběhu studia odborné literatury vícekrát narazil a která

mě velice zaujala. A to nejen svou komplikovaností v podobě konfliktu základních ústavních práv, tj. práva na spravedlivý proces a práva na svobodný projev vůle, ale i nejednotností názorů na její aplikace z pohledu odborné veřejnosti. Jedná se o otázku aplikace čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv na rozhodčí řízení a na to navazující rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva. Věnuji se zde jednotlivým problémům, o kterých odborná veřejnost v posledních letech často debatuje, a to zejména v oblasti samotné aplikace Úmluvy na rozhodčí řízení. V další části této kapitoly se pak zabývám jednotlivými teoretickými koncepcemi, které se všeobecně uplatňují ve vztahu národního práva vůči rozhodčímu řízení, kde se současně zamýšlím nad doktrínou aplikovanou českým právním řádem. V neposlední řadě se pak zabývám otázkou výhod a nevýhod rozhodčího řízení vůči řízení před národními soudy. V samotném závěru kapitoly je pak věnována pozornost dělení rozhodčího řízení na jednotlivé formy.

Ve třetí kapitole věnuji pozornost samotnému mezinárodnímu rozhodčímu řízení, kde se v první části zabývám jeho vymezením vůči rozhodčímu řízení vnitrostátnímu, zejména definicí mezinárodního prvku. Na to pak navazuje část věnovaná pramenům práva, které se na řízení v českém právním prostředí uplatňují. Další část této kapitoly mapuje rozhodčí smlouvu jako nejdůležitější prvek, bez kterého rozhodčí řízení nemůže existovat, konkrétně popisují její formu, přípustnost, obsah a následně i její účinky. V poslední části této kapitoly se věnuji rozhodnému právu pro meritum sporu, jakožto právu, podle kterého daný spor rozhodci rozhodují, kde zmiňují možnosti, které strany sporu, příp. rozhodci, při volbě rozhodného práva, mají.

Poslední kapitola se zabývá organizací a průběhem mezinárodního rozhodčího řízení, který jsem pro lepší přehlednost popsal na konkrétním stálém rozhodčím soudu, a to na Mezinárodním rozhodčím soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži. Tento soud jsem zvolil nejen pro jeho tradici a světové uznání, ale zejména také kvůli zvyšujícímu se počtu řešených věcí, které se před jeho rozhodčími senáty objevují.

Z hlediska použitých metod je v mé diplomové práci použit přístup právně-analytický, právně-deskriptivní a právně-komparativní.

Text této diplomové práce byl uzavřen ke dni 7. 4. 2015.

1. Alternativní řešení sporů

Alternativní řešení sporů (ve světě známé pod zkratkou „ADR“¹) je v posledních desetiletích důležitým nástrojem k řešení sporů vzniklých z činností soukromých, a někdy i státních subjektů. Spory jako takové v praxi mohou, vzniknou vždy, i přestože se strany běžně snaží těmto sporům vyhnout. Pokud však ke sporu i přes všechnu snahu stran dojde, mají obě strany několik možností, jak tento spor řešit.

Prvním a zatím stále nejčastějším způsobem, je postoupení sporu k projednání obecnému soudu daného státu. Tento soud je typicky zaštitěn státem, stát mu propůjčuje pravomoc rozhodovat vzniklé spory a vydávat závazná rozhodnutí, která jsou na území daného státu vymahatelná. Druhou možností stran sporu je využít systém ADR. Při vzniku tohoto systému bylo primární absolutní vyloučení moci veřejné při rozhodování sporu.

Důležitou otázkou je, kam řadit rozhodčí řízení. V odborné literatuře, stejně tak i v zahraničních právních kulturách, momentálně převládají dva názory. Prvním z nich je názor, že rozhodčí řízení patří stejně jako ostatní způsoby řešení sporů pod skupinu ADR, jejímž znakem je odlišnost jak v založení pravomoci k rozhodování sporu, tak i subjektů, které o něm rozhodují. Tento názor zastává většina zemí uplatňující principy common law. „Většina států common law totiž vychází z toho, že i výkon soudní moci má smluvní základ, stejně jako výkon jakékoli veřejné moci.“²

Druhým názorem, s kterým se ztotožňuji i já a stejně tak i například Rozehnalová³, je fakt, že rozhodčí řízení je samostatnou skupinou řešení sporů vedle ADR. Tento postoj na druhou stranu uplatňuje většina států civil law, které vychází z principu, že „veřejná moc je odvozována od státní suverenity jako imanentní součástí „státu“ jak v pojetí mezinárodního práva, tak z pohledu čistě národního a vnitrostátního.“⁴

¹ ADR (alternative dispute resolution) je mezinárodní označení pro „náhradní způsob řešení sporů“

² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 11. ISBN 978-807-1793-427.

³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 25. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁴ viz pozn.²

Důvodů pro tento postoj je několik. Prvním z nich je rozdílnost v obou typech řízení. Zatímco podstatou ADR je vyřešit na základě dobrovolné dohody stran sporu potencionální či už vzniklý spor a dosáhnout shody, ať už na základě vzájemného vyjednávání či za účasti třetího člověka, principem rozhodčího řízení je dosáhnout vykonatelného rozhodnutí tzv. rozhodčího nálezu, kterým budou obě strany vázány. V zahraničních právních řádech je dokonce typická kombinace obou těchto skupin, kdy ADR slouží právě k řešení potencionálního sporu a až v okamžiku, kdy jedna ze stran nemá zájem o jeho vyřešení, nastupuje rozhodčí řízení, které spor rozhodne. Dalším rozdílem je právě existence či neexistence sporu. „*Pro rozhodčí řízení je charakteristickým rysem existence sporu, zatímco pro mediaci postačí existence rozdílného názoru, kolize v názorech a hrozící spor.*“⁵

Důležitou odlišností je také rozdíl v právní úpravě obou skupin. Zatímco pro rozhodčí řízení a jeho subjekty je v praxi naprosto klíčové místo sudiště, příp. právo hmotné či procesní, které se na rozhodčí řízení bude uplatňovat, bez ohledu na to, jakou doktrínu zaujímáme, subjekty sporu v rámci ADR tento problém většinou nemají. Důvodem je fakt, že způsobů řešení sporů spadající do skupiny ADR je tolik, že žádný právní řád neupravuje všechny, naopak často upravuje jenom ty nejznámější a nejpoužívanější, jako je například *mediace* či *mini-trial*⁶. Proto mají subjekty volnější ruku při jejich realizaci a méně obav do budoucna v rámci případných novelizací právní úpravy.

Vzhledem k faktu, že v dalších kapitolách se budu zabývat pouze mezinárodním rozhodčím řízením a zdůrazňovat jeho pozitiva oproti jiným způsobům řešení sporů, považuji za důležité zmínit několik významných pozitiv, které mohou strany sporu přesvědčit o výběru jedné z metod spadající pod ADR. Pro lepší přehlednost následující výhody popíši na v České republice nejznámějším způsobu alternativního řešení sporů, tj. mediaci.

⁵ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 25. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁶ např. v USA zajišťována zákonem Uniform Mediation Act a dalšími předpisy, zároveň k řešení případů týkajících se mediace a mini-trial zřízena agentura Federal Mediation and Conciliation service (FMCS)

1.1 Mediace

Mediace je definována jako „proces, ve kterém třetí vůči stranám neutrální osoba asistuje stranám při dosažení jejich vzájemné dohody. Nemá pravomoc autoritativně vydat závazné rozhodnutí.“⁷ V českém právu je upravena zákonem č. 202/2012 Sb., který mediaci vymezuje jako postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.

První, a z mého pohledu nejdůležitější výhodou mediace oproti řízením před obecnými či rozhodčími soudy, je zachování důvěry a dobrých vztahů mezi subjekty sporu, nejčastěji obchodními partnery. V obou těchto od mediace rozdílných řízeních jsou strany sporu jako soupeři, nebyli se schopni dohodnout a z tohoto důvodu je tady někdo třetí, kdo spor rozhodne. V řízení před soudcem či rozhodcem teď mají obě strany stejný úkol, unést důkazní břemeno a spor vyhrát. Důvodů vyhrát je jistě nespočet, klíčovým je však fakt potencionální ekonomické ztráty. Jak v dalších kapitolách totiž zmíním, rozhodčí řízení může být vedeno dle § 2 odst. 1 ZRŘ pouze ve věcech majetkových. Co je věc majetková a co do ní spadá, popíši v dalších kapitolách, ale už teď je jasné, že motiv výhry v řízení je nesporný. Tato skutečnost pak často vede ke slovním či jiným přestřelkám nebo nekalým praktikám, které poničí navždy dobré podnikatelské vztahy obou subjektů. Oproti tomu v průběhu mediace je úkol mediátora jasný, vyslechnout obě strany a následně se snažit najít řešení a dosáhnout mezi stranami vzájemné dohody, při které obě strany naleznou spokojenost či zadostiučinění. Spor se nese v duchu dobrovolnosti, v duchu vědomí, že strana sporu po ukončení tohoto jednání nebude vázána žádným novým závazkem, pokud sama nebude chtít.

S tím je spojená další, z pohledu společnosti či podnikatele neméně důležitá výhoda. Oproti řízení soudnímu, případně řízení rozhodčímu v situaci, kdy je nález napaden návrhem na zrušení, je řešení sporu s mediátorem neveřejné, tudíž jakékoli obchodní tajemství či strategie obchodu zůstávají mezi stranami sporu zachovány. Mezi další výhody mediace patří jistě úspora času i nákladů na vedení řízení.

⁷ PLANT, David W. Resolving International Intellectual Property Disputes, Paris: ICC, 1999, s. 243.

Z důvodu objektivnosti uvedu také několik rizik, které při výběru ADR, konkrétně mediace, mohou nastat. Největší problém může nastat při zjištění, že druhá strana nemá opravdový zájem na řešení sporu nebo faktické řešení sporu pouze oddaluje. Toto oddálení rozhodčího či soudního procesu totiž může způsobit problémy v oblasti běhu lhůt, které se při samotném vyjednávání nestaví, a jejíž promlčení či prekluze by straně sporu při konečném řešení před rozhodčím či soudním orgánem mohla uškodit.

Dalším rizikem je ta skutečnost, že „*strana může v průběhu jednání „odhalit“ možnou strategii pro případné budoucí řízení před soudem, resp. ukázat slabé stránky argumentace či dokazování.*“⁸

V neposlední řadě pak mohou mít strany sporu problém uplatnit výsledek celého jednání, jelikož výsledná mediační dohoda je při případném uplatnění u orgánů státu nevykonatelná.

Alternativní řešení sporů vyžaduje naprosto odlišný přístup všech zúčastněných stran, ať už pro široké možnosti, které strany mají při volbě způsobu řešení sporu, či naprostou nezávaznost, která se celým řešením sporu nese. Obě strany by však měly mít na paměti výhody a rizika výše zmíněná, která mohou nastat.

⁸ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 24. ISBN 978-80-7478-004-2.

2. Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení je v českém právu zakotveno zákonem č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, který nahradil od 1. ledna 1995 zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení a mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, který výslovně připouštěl rozhodčí řízení pouze v ryze mezinárodních obchodních vztazích. Na rozhodčí řízení se mimo jiné aplikují i další vnitrostátní normy, ať už ty ve formě ústavních zákonů jako LZPS a jejího čl. 36 odst. 1, či ve formě zákonů jako OSŘ⁹, ZMPS či již zmiňovaného ZRŘ.

Bělohlávek definuje rozhodčí řízení jako „*prostředek, v jehož rámci je rozhodování o zájmech jedné nebo více osob svěřeno jedné jiné nebo více jiným osobám – rozhodcům -, které odvozují svou pravomoc od dohody stran (v rámci objektivní a subjektivní arbitrability), nikoli od orgánů státu.*“¹⁰. Tato pravomoc vyplývá ze zákonného rámce, který každý stát nastavuje jiným způsobem, proto požadavky na průběh rozhodčího řízení, formu a obsah rozhodčí smlouvy, stejně tak i pravomoci rozhodců, jsou závislé na právu dotčeného státu. Dohoda stran, která je povinnou součástí každého rozhodčího řízení, je podle Bělohlávka pouze jakýsi „*spouštěcí mechanismus pro uplatnění normativního systému umožňující rozhodnout určitý spor jinak než před obecnými soudy.*“¹¹

Charakter rozhodčího řízení je často zakotven právě v právním rámci a je všeobecně označován jako *lex arbitri*. Vymezení tohoto termínu bylo předmětem velké diskuze. Definicí tohoto pojmu vymezil například anglický soud v rozhodnutí „*Smith Ltd. V. H & s. International*,“¹², kde jasně stanovil, že *lex arbitri* jsou soubory předpisů, kterými se rozhodčí řízení vymezuje vůči státu a státní moci a jiným typům řízení. Stejně tak tyto předpisy vymezují práva a povinnosti zúčastněných stran, způsoby, jak podrobí svůj spor rozhodčímu soudu, jakou formu či obsah toto podrobení má mít apod.

⁹ Podle § 30 ZRŘ pro řízení před rozhodci

¹⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 8. ISBN 978-807-1793-427.

¹¹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 24. ISBN 978-80-7478-004-2.

¹² Paul Smith Ltd. v. H & S International Holding Co. Inc., [1991] 2 Lloyd's L.Rep., 127, s. 130

Základními podmínkami, za kterých je možno realizovat rozhodčí řízení, jsou mimo platné dohody stran, typicky označované jako rozhodčí smlouva či rozhodčí doložka, také přípustnost projednání sporu v rámci rozhodčího řízení, ať už v rámci řízení samotného, tak i vůči jeho výsledku (tzv. arbitrabilita) a spolupůsobení obecných soudů, v českém právu mající funkce pomocné (jmenování a odvolávání rozhodců, výslech svědků, doručování atd.) či kontrolní (nejčastěji zrušení rozhodčího nálezu, případně uznávání a výkon cizího rozhodčího nálezu). V této části kapitoly bych se rád zabýval pojmem arbitrabilita sporu, ostatním pojmům jako mezinárodní rozhodčí řízení, mezinárodní prvek či rozhodčí smlouva se budu blíže věnovat v příští kapitole.

2.1 Arbitrabilita sporu

Pojem arbitrabilita sporu je v rozhodčím řízení velice často skloňován, i přes to však jeho legální definice v českém právu chybí. Určitá východiska nám poskytují základní normy rozhodčího řízení, a to ZRŘ a ZMPS, který přebírá od 1. 1. 2014 problematiku mezinárodního rozhodčího řízení. Tyto zákony nám tento pojem popisují jako přípustnost sporu k řešení v rámci rozhodčího řízení, tj. jako jednu z podmínek, za kterých je možné rozhodčí řízení vůbec realizovat. Podle §1 ZRŘ je rozhodčí řízení možné vést pouze v rámci rozhodování majetkových sporů, a to nezávislými a nestrannými rozhodci. Majetkový charakter sporu je v právní praxi i teorii dostatečně vymezen, i když samotný ZRŘ tento pojem nijak nedefinuje. Dle Komentáře autorů Kleina a Dolečka „*lze majetkové spory chápat nejen jako spory, jejichž předmětem je finanční částka, ale i spory o nárocích, které jsou penězi ocenitelné. Nepochybně tak lze za majetkový považovat i spor o splnění jiné než peněžité smluvní povinnosti.*“¹³ Podle Růžičky „*za majetkové spory lze však považovat všechny spory, jejichž předmětem je majetek nebo jejichž předmět lze vyjádřit v majetkových hodnotách, zejména v penězích.*“¹⁴

Z hlediska právního není obtížné vymezit pojem majetek, kterýžto je soubor všech movitých či nemovitých věcí, práv a jiných majetkových hodnot, kde „*věci jsou*

¹³ KLEIN, B.; DOLEČEK, M., Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, s. 8

¹⁴ RŮŽIČKA, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 2003, s. 33

*ovladatelné hmotné předměty nebo ovladatelná přírodní energie, která slouží k potřebám lidí.*¹⁵ S touto definicí majetkových sporů se také ztotožnil i NS ČR ve svém *usnesení ze dne 23. 9. 2010*¹⁶, kde uvádí, že majetkové spory jsou ty, které se svým charakterem dotýkají majetku, a to za předpokladu, že spadají do pravomoci soudu dle § 7 OSŘ. Podle Bělohlávka představuje pojem jiné majetkové hodnoty takové hodnoty, „*kteřé nelze hmotně uchopit, nejsou hmotnými předměty, dokážeme si je pouze představit, jde však o hodnoty ocenitelné, kde jde určit jejich hodnotu, příp. stanovit jejich cenu, a mají určitý hospodářský význam. Patří sem např. vklady do obchodních společností či družstev, know-how apod.*“¹⁷

Je také důležité upozornit na judikovaný názor VS v Praze, který se pojmem majetkový spor zabýval v souvislosti se ZMPS, a kde judikoval, že „*majetkovým sporem ve smyslu ZMPS je nutné rozumět nejen spor o majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, ale také např. i návrh na určení, zda tady právo na plnění vůbec existuje či neexistuje*“¹⁸

Majetkovým sporem tedy mohou být spory vycházející z civilního práva, jak už výše zmíněné, tak také spory vycházející z práva vlastnického či z nájemních nebo pojistných smluv. Spornou otázkou byla v minulosti problematika rozhodčího řízení ve sporech týkajících se nemovitostí. Původní názory, které se opíraly o tvrzení, že rozhodčí nález nemůže být podkladem pro zápis do katastru nemovitostí, jsou dnes již překonány několika protiargumenty. Prvním z nich je skutečnost, že majetkové právo k nemovitosti je právo jako každé jiné, a proto musí být subjektům sporu umožněno řešit spor v rozhodčím řízení. Druhým argumentem je aplikace § 28 ZRŘ, který jasně přisuzuje rozhodčímu nálezu účinky pravomocného soudního rozhodnutí, tudíž dle § 18 odst. 1 zákona č. 256/2013 Sb. o katastru nemovitostí, má katastr nemovitostí na základě rozhodčího nálezu povinnost dané právo zapsat. Tato možnost se však samozřejmě týká pouze nemovitostí tuzemských.

V oblasti pracovního práva to mohou být jak spory o neplatném ukončení pracovního poměru, tak i spory vzniklé při odměňování či odstupného. Dalšími

¹⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. s. 298. ISBN 978-80-7400-096-6.

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 20 Cdo 476/2009

¹⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Význam pojmu majetkové právo v občanskoprávních a hospodářských vztazích, Právo a podnikání č. 12, 2005, s. 5-8

¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95

odvětvími mohou být spory z práva rodinného, obchodního apod.¹⁹

V § 2 ZRŘ je pak vymezeno další věcné působení rozhodčího řízení. V prvním odstavci je možnost dohody stran, že spor, ve kterém by jinak byla dána pravomoc rozhodnout soudu obecnému, může rozhodovat rozhodce či stálý rozhodčí soud. Jedinou výjimkou jsou spory incidenční a spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí. V takových případech je pravomoc rozhodnout nedelegovatelná. Poslední podmínka je obsažena v § 2 odst. 2, kdy lze rozhodčí smlouvu uzavřít pouze o sporech, kde lze uzavřít smír. Smír musíme zkoumat z roviny hmotné a z roviny procesní. Dle roviny hmotné jde uzavřít smír ve všech situacích, které mají strany sporu plně ve své dispozici. „*Smír tedy přichází v úvahu tam, kde může být sporná věc řešena dohodou účastníků právního vztahu. Je však třeba zohlednit, že dohoda nesmí být v rozporu s právními předpisy, dobrými mravy nebo zásadami poctivého obchodního styku.*“²⁰ Co se týče roviny procesní, tam je důležitý § 99 OSŘ, který definuje procesněprávní charakter smíru. Smír lze dle OSŘ uzavřít, připouští-li to povaha věci. „*Vyloučeny jsou však věci, v nichž je možné zahájit řízení ex officio, tedy bez návrhu (viz. § 81 OSŘ), dále věci, kde je rozhodováno o osobním stavu (§ 80 OSŘ), případy, kdy dohoda vyžaduje ke své platnosti souhlas soudu, či věci, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodu účastníků.*“²¹

2.2 Charakter (mezinárodního) rozhodčího řízení z pohledu rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva

Při prvním pohledu je těžké nalézt jakoukoli spojitost mezi EÚLP a rozhodčím řízením jako takovým. Klíčovým článkem je čl. 6 odst. 1 EÚLP²², který se týká

¹⁹ OBERHAMMER, P., Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa. NWV, Neuer Wiss. Verlag, 2005, s. 261.

²⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. s 204. Beckovy texty zákonů s komentářem. s. 297. ISBN 978-80-7400-096-6.

²¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Význam pojmu majetkové právo v občanskoprávních a hospodářských vztazích, Právo a podnikání č. 12, 2005, s. 5-8

²² Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to

procesních práv, a to práva na spravedlivý proces. První diskuze týkající se aplikace EÚLP na rozhodčí řízení probíhaly již od osmdesátých let minulého století, avšak ESLP se však „stále častěji setkává s problematikou rozhodčího řízení, kterou hodnotí ve své rozhodovací praxi v rámci stížností na porušení čl. 6 odst. 1 EÚLP.“²³

Je důležité si uvědomit, že v okamžiku, kdy se daný subjekt rozhodne rozhodčí smlouvou či doložkou vložit řešení sporů do rukou rozhodců, a tím se vzdát práva na soudní ochranu ve smyslu ochrany poskytované veřejnou mocí, aplikuje jiné základní ústavní právo, a to právo na svobodu projevu vůle. Tato zásada je v českém právním řádu garantována čl. 2 odst. 3 LZPS, resp. čl. 2 odst. 4 Ústavy, který je obsahově identický. V České republice se v této problematice angažoval i ÚS ve svém rozhodnutí ve věci sp. zn. I. ÚS 16/02, kdy se jasně vyjádřil, že „procesní garance zajištěna čl. 36 odst. 1 LZPS a čl. 2 odst. 2 LZPS získává materiální obsah, neboť překročením zákonem stanovené kompetence státním orgánem by znamenalo ve svém důsledku neposkytnutí ochrany právu“,²⁴ tj. „pokud by jakýkoli obecný soud nerespektoval vůli stran postoupit spor rozhodčímu senátu, bylo by to porušení obou článků a dalších ústavních principů.“²⁵ Jak tedy uvádí Bělohávek, „jestliže se střetnou obě výše naznačené doktríny ústavního práva, je třeba z jejich střetu vždy vyvodit takový závěr, který ani jednu z doktrín nepotlačí. Vztáhneme-li ji tedy na výše uvedené, tj. na střet svobodné vůle a nezadatelnosti práva, je třeba vycházet z premisy, že projev vůle byl učiněn svobodně a s plným vědomím následků tohoto projevu. Až teprve tehdy, kdy vyvstane pochybnost o svobodě projevu vůle, je třeba zkoumat, zda nedošlo tímto projevem ke vzdání se práva v takovém rozsahu, který je ústavně nepřipustný.“²⁶ Co se týče rozhodovací praxe ESLP, ten sám připustil v rozhodnutí *Deweer vs. Belgium*²⁷, že je v civilních věcech možné vzdát se práva na řízení před obecným soudem, což je podpořeno právě aplikací ústavní zásady svobodného projevu vůle.

vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

²³ JAKSIC, A. Procedural Guarantees of Human Rights in Arbitration Proceedings. A Still Unsettled Problem? *Journal of International Arbitration*, 2007, Vol. 24, No. 2, s. 159-160,

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2002, sp. zn. I. ÚS 16/02

²⁵ ŠÁMALÍK, F. *Lidská práva – základ demokratické legitimacy*. Právník, 1994, č. 1.

²⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář*. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. s. 204. ISBN 978-80-7400-096-6.

²⁷ Rozsudek ESLP ze dne 27. 2. 1980 ve věci *Deweer vs. Belgium*, stížnost č. 6903/75

Další významnou otázkou je, zda se čl. 6 odst. 1 EÚLP přímo aplikuje na rozhodčí řízení či nikoliv. Dle světové literatury se dělí odborná veřejnost na dvě skupiny, a to na podporovatele této aplikace a jejich odpůrce.

2.2.1 Negativní důvody aplikace čl. 6 EÚLP na rozhodčí řízení

Názory proti přímé aplikaci čl. 6 odst. 1 EÚLP můžeme rozdělit do tří skupin, z nichž každá nalézá problém někde jinde.

První skupina názorů se týká problematiky vzdání se subjektivního práva na řízení před obecným soudem. Opírá se o skutečnost, že v okamžiku uzavření rozhodčí smlouvy se subjekt vzdává práva na projednání sporu před nestranným a nezávislým soudem, zřízeným na základě zákona, ve smyslu čl. 6 odst. 1 EÚLP. Tuto problematiku jsem ve světle českého práva rozebíral na předchozí straně, jenom dodám slova Samuela, který doplňuje, že *„tato koncepce je známa ve všech právních systémech, kdy se subjekt dobrovolně vzdá práva na soudní ochranu, například uzavřením rozhodčí smlouvy. Právo na soudní ochranu je totiž právo subjektu, ne jeho povinnost.“*²⁸ Tento postoj byl také potvrzen již zmíněným rozhodnutím ESLP *Denweer vs. Belgium*. Avšak v posledních letech dochází v této otázce u ESLP k názorovému vývoji. Tento vývoj lze shrnout do několika bodů. *„Prvním z nich je fakt, že ve svých rozhodnutích ESLP začal požadovat po rozhodčích senátech, aby zajistily, pokud se strany sporu výslovně nevzdají všech práv uvedených v čl. 6. odst. 1 EÚLP, aplikaci těchto práv i v rozhodčím řízení. Druhým bodem je názor ESLP, že uzavřením rozhodčí smlouvy se subjekt nevzdává absolutně všech práv, které mu čl. 6 odst. 1 EÚLP zajišťuje, a třetím názorem je tvrzení, že vzdání se jakéhokoli práva zakotvené v tomto článku, je platné pouze, pokud je vnitrostátními předpisy přípustné.“*²⁹ Tento názorový progres je ostatně obsažen v rozhodnutí ESLP v řízení *Suovaniemi vs. Finland*³⁰, kde soud uvádí, že je bezpochyby jasné, že dobrovolné vzdání se práva na soudní ochranu ve prospěch rozhodčího řízení je principem, který je zcela v souladu s čl. 6 odst. 1 EÚLP. Tento

²⁸ SAMUEL A., Arbitration, Alternative Dispute Resolution Generally and the European Convention on Human Rights. An Anglo-Centric View. *Journal of International Arbitration*, 2004, Vol. 21, No.5, s. 417.

²⁹ JAKSIC, A. Procedural Guarantees of Human Rights in Arbitration Proceedings. A Still Unsettled Problem? *Journal of International Arbitration*, 2007, Vol. 24, No. 2, s. 164.

³⁰ Rozsudek ESLP ze dne 23. 2. 1999 ve věci *Suovaniemi v. Finland*, stížnost č. 31737/96

názor je rovněž obsažen v jeho dalším rozhodnutí ve věci *Bramelid and Malmström a ost. vs. Sweden*³¹. Navíc není přípustné předpokládat, že se daný subjekt zříká všech práv, která jsou v tomto článku zakotvena. V neposlední řadě pak soud zdůrazňuje výše popsaný třetí argument, tj. vzdát se práva je legitimní pouze tehdy, pokud je to legální. Na to navazuje Besson s názorem, že „*se uzavřením rozhodčí smlouvy strany sporu vzdávají pouze práva na přístup a na slyšení před soudem.*“³² S tímto názorem se ztotožnil ESLP ve svém rozhodnutí *Axelsson and others vs. Sweden*³³, kde potvrdil, že obě tato práva jsou zcela na vůli subjektu, který danou rozhodčí smlouvu uzavírá, a tudíž, že ostatní práva obsažená v čl. 6 odst. 1 EÚLP, kterých se strany explicitně či konkludentně nevzdaly, musí být aplikována. Na závěr bych podotkl, že v teorii i rozhodovací praxi ESLP je tedy jasné, jakých práv se daný subjekt uzavřením rozhodčí smlouvy vzdává, i dokonce, jaká práva se tedy na rozhodčí řízení vztahují, avšak otázka, jakým způsobem zajistit jejich aplikaci v daném rozhodčím řízení, zůstává stále nezodpovězena.

Druhá skupina se dotýká samotných rozhodčích senátů a rozhodců a na základě explicitní interpretace čl. 6 odst. 1 napadá samotné pojmosloví, které je zde použito. Podle zastánců těchto názorů rozhodčí senáty nespadají pod pojem „soud zřízený na základě zákona“ ve smyslu tohoto článku. Důvodem, proč podle nich nelze aplikovat čl. 6 odst. 1 EÚLP na rozhodčí řízení, je skutečnost, že tento článek musí být aplikován pouze před soudem, který je zřízený zákonem, a proto se nemůže vztahovat na rozhodčí řízení, které je vedeno před rozhodci ustanovenými rozhodčí smlouvou. ESLP však tento výklad jasně vyvrátil ve svém rozhodnutí ve věci *Lithgow vs. United Kingdom*.³⁴ Zde k pojmu „soud“ uvedl, že se tímto pojmem nemyslí restriktivně pouze soud obecný, který je součástí soudní soustavy, ale může jím být myšlena i instituce, která je pověřena rozhodovat zvláštní otázky sporů, to však pouze tehdy, pokud tato instituce skýtá dostatek garancí o své nestrannosti a nezávislosti. S tímto výkladem však zase nesouhlasí Besson, podle kterého je toto ustanovení „soudu zřízeném na základě zákona“ myšleno spíše tak, že je „*obecně potřeba zamezit vzniku ad hoc soudů, které*

³¹ Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 10. 1982 ve věci *Bramelid and Malmström a ost. vs. Sweden*, stížnost č. 8589/79

³² BESSON, S. Arbitration and Human Rights. *ASA Bulletin*, 2006, No. 3, s. 400.

³³ Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 13. 7. 1990 ve věci *Jon Axelsson a ost. vs. Sweden*, stížnost č. 11960/86

³⁴ Rozsudek ESLP ze dne 24. 6. 1986 ve věci *Lithgow and others against The United Kingdom*, stížnost č. 9006/80; 9262/81; 9263/81; 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81

*budou rozhodovat některé vztahy, aniž by měly potřebnou oporu v zákoně, a proto mi státy měly v souladu s touto Úmluvou zajišťovat, aby se tak nedělo,*³⁵ a zároveň však dodává, že „*zákonnou oporu vyžadovanou ESLP rozhodčí řízení má, a proto se ustanovení čl. 6 odst. 1 EÚLP musí aplikovat i na něj.*“³⁶

Poslední skupina názorů se zabývá zpochybněním věcné působnosti EÚLP na rozhodčí řízení. Vychází z faktu, že je EÚLP závazná pouze pro státy, na základě čehož zastánci tohoto pohledu tvrdí, že je tato Úmluva závazná a vynutitelná pouze vůči státům, které ji podepsaly. Rozhodci jsou oproti tomu subjekty soukromého práva, a proto nemohou být odpovědní za porušení povinností vyplývajících z EÚLP. Zároveň podle zastánců tohoto názoru, aby smluvnímu státu vůbec vznikla odpovědnost za porušení Úmluvy, je nutné její přímé porušení ze strany tohoto státu. Stejně tak vyvracejí myšlenku, kterou zastává například Samuel, že „*stát, na jehož území došlo v arbitráži k porušení základních lidských práv, by měl být více či méně odpovědný za toto porušení.*“³⁷ Ten totiž předpokládá, že každý stát má právo kontrolovat aktivity na svém území. Zároveň je třeba říci, že pokud očekáváme, že bude stát odpovědný za jakékoli porušení základních práv zakotvených v EÚLP, musí mít nástroje, jak dané aktivity na svém území ovlivňovat a kontrolovat. Extrémní názor zastává Besson, který tvrdí, že „*rozhodci jsou náhrada za soud obecný, a to nejen proto, že mají pravomoc, která je jinak svěřena pouze soudům. Proto by měl mít stát přímou odpovědnost za porušení všech Úmluv, a to nejen o lidských právech, ke kterým na jeho území dojde.*“³⁸

K tomuto tématu se vyjádřila i Evropská komise, která v rozhodnutí *R. vs. Switzerland*³⁹ zastala názor, že stát nemůže být odpovědný za jednání rozhodců, to však za podmínky, že soudy tohoto státu neměly povinnost zasáhnout. Na druhou stranu v rozhodnutí *Jakob Boss Sohne KG vs. Germany*⁴⁰ zase Komise dodává, že stát a zejména národní soudy, na jejichž území je rozhodci vydán závazný a přímo vykonatelný rozhodčí nález, mají zajistit, aby takovéto nálezy byly v souladu se

³⁵ BESSON, S. Arbitration and Human Rights. ASA Bulletin, 2006, No. 3, s. 401.

³⁶ viz. pozn.³⁵

³⁷ SAMUEL A., Arbitration, Alternative Dispute Resolution Generally and the European Convention on Human Rights. An Anglo-Centric View. Journal of International Arbitration, 2004, Vol. 21, No.5, s. 424.

³⁸ viz. pozn.³⁵

³⁹ Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 4. 3. 1987 ve věci *R. vs. Switzerland*, stížnost č. 10881/84.

⁴⁰ Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 2. 12. 1991 ve věci *Jakob Boss Sohne KG against The Federal Republic of Germany*, stížnost č. 18479/91.

základními lidskými právy a konkrétně s právem na projednání jeho případu před soudem.

Z těchto rozhodnutí můžeme vyvodit, že odpovědnost států za porušení EÚLP ze stran soukromých subjektů nemůže být vyloučena, a to za předpokladu, že má stát možnost dané rozhodčí řízení kontrolovat či do něj minimálně nějakým způsobem zasahovat. Tak či onak, jednotné stanovisko však na tento argument stále nalezeno není.

2.2.2 Pozitivní důvody aplikace čl. 6 EÚLP na rozhodčí řízení

V předchozích odstavcích jsem již uvedl několik argumentů, které zastávají významní obhájci aplikace čl. 6 odst. 1 na rozhodčí řízení a které vyvracejí již zmíněné argumenty protistrany. V této části bych tedy shrnul ty nejdůležitější z nich.

Uzavřením rozhodčí smlouvy se strany sporu nevzdávají veškerých svých práv zajištěných čl. 6. odst. 1 EÚLP, ale pouze některých, které souvisí s právem řádně projednat danou věc a být slyšen před soudem. Soudem se v tomto článku myslí samostatní rozhodci a rozhodčí senáty. Tento článek by měl být vždy aplikován ještě před ustanovením rozhodců, přesněji při uzavření rozhodčí smlouvy. Státy by ve svých předpisech měly zajistit aplikaci tohoto článku v této problematice. Důvodem je fakt, že pokud stát zajistí aplikaci tohoto článku hned na začátku rozhodčího řízení, celý tento proces pak proběhne v jeho souladu. Posledním argumentem je účel této aplikace, kdy přímá aplikace čl. 6 odst. 1 EÚLP zajistí harmonizaci mezinárodního rozhodčího řízení. Navíc, plošná aplikace tohoto článku spolu s rozhodovací praxí ESLP zaručí ve všech právních rádech správnou aplikaci práva na spravedlivý proces.

2.2.3 Závěr

Jak jsem v předchozích odstavcích popsal, celkový přístup ESLP k rozhodčímu řízení není úplně jednoznačný. Důležitým faktorem, z něhož čerpají i autoři a odborníci zabývající se touto problematikou na mezinárodní úrovni, jsou doktríny, které dané státy vůči rozhodčímu řízení uplatňují. Tyto jednotlivé typy doktrín rozeberu v příští

kapitole, avšak již nyní lze říci, že aplikace EÚLP na rozhodčí řízení národními soudy, stejně tak následná odpovědnost za porušení jakékoli vyplývající povinnosti, bude zcela odlišná u státu zastávající doktrínu jurisdikční či naopak u státu zastávající doktrínu smluvní.

2.3 Charakter (mezinárodního) rozhodčího řízení v České republice

Charakter rozhodčího řízení bývá chápán často velice rozdílně. Názorové spektrum se v každém státě vyvíjí, nejinak tomu bylo v České republice. „*V souvislosti s tímto vývojem se proto vyvinuly nejrůznější názory na postavení rozhodčího řízení v rámci ústavního (právního) pořádku. Takto se postupně vykrystalizovaly tři, resp. čtyři teorie. Jedna z teorií, teorie smíšená, v sobě totiž zahrnuje části teorie smluvní a část teorie jurisdikční.*“⁴¹ Jednotlivé teorie se také různým způsobem staví k problematice pravomoci rozhodce spor rozhodnout, tj. zda vychází ze smlouvy uzavřené oběma stranami či zda je delegována státem v podobě zákona. Důležité je si uvědomit, že „*každá z výše uvedených doktrín řeší koncepčně jinak pozici státu a roli suverenity státu vůči rozhodčímu řízení.*“⁴²

2.3.1 Teorie smluvní

Smluvní doktrína (*contractual theory*) je první a nejstarší ze všech vyjmenovaných. Její kořeny nacházíme již ve starověku, kde úkolem rozhodce nebylo nalézat právo, ale pomocí svých schopností a odborných znalostí nalézt dohodu mezi stranami, které toho samy nebyly schopny. „*Ve své klasické podobě uznává za základ rozhodčího nálezu pouze rozhodčí smlouvu jako projev autonomie stran, přičemž lze rozlišovat mezi klasickou a moderní smluvní teorií.*“⁴³ Tato teorie vychází z toho, že

⁴¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 22. ISBN 978-807-1793-427.

⁴² ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 77. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁴³ RUŽIČKA, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Aleš Čeněk, 2003, s. 20

základem pravomoci rozhodců o věci rozhodnout je výlučně smlouva. Protagonisté této smluvní teorie zdůrazňují volní složku, zejména fakt, že strany dobrovolně uzavřely smlouvu, která je základem rozhodčího řízení, a proto také jenom a pouze strany sporu mají rozhodující vliv na průběh rozhodčího řízení (výběr rozhodců, místo řešení sporu, rozhodné právo, ad hoc vs. institucionální).

Z hlediska klasické koncepce „*vystupuje rozhodce jako zástupce stran, který má zajistit, na čem se strany dohodly ve smlouvě hlavní, a poté to uvést v rozhodčím nálezu. Z toho důvodu je i sám rozhodčí nález smlouvou, kterou uzavírají rozhodci jako zástupci sporných stran.*“⁴⁴ Oproti tomu moderní koncepce celou tuto strukturu odmítá a tvrdí, že rozhodčí smlouva je smlouva *sui generis*, a proto se dotýká jak smluvního soukromého práva, tak i rozhodčího řízení. Důležitým faktorem však je, že „*rozhodčí řízení vychází ze smlouvy, rozhodčí nález (resp. rozhodnutí, kterým se řízení končí) však již nikoli.*“⁴⁵ V případě nesplnění rozhodčího nálezu je pohlíženo na tento nález jako na smlouvu, která je vykonatelná soudem. „*Z pohledu této koncepce má stát jen velmi malý vliv na rozhodčí smlouvu, řízení či nález, kdy národní rozhodčí právo jen vyplňuje mezery v rozhodčí smlouvě, případně má vliv na některé otázky, jako je uplatnění veřejného pořádku či arbitrability sporu.*“⁴⁶

Ať bychom vzali v úvahu teorie smluvní ve své klasické podobě, či v podobě moderní, já se na rozdíl od např. *Rabana* či *Kleina*⁴⁷ s touto teorií neztotožňuji. Tato doktrína odporuje základním ústavním zásadám jako např. právo na spravedlivý proces, kdy ze své koncepce naprosto vylučuje jakoukoli možnost kontroly ze strany obecných soudů. Dalším problematickým pojmem je, že rozhodce je jakýmsi quasi zástupcem stran. Kdybychom připustili tuto možnost, prakticky vyloučíme použití ZRŘ, kdy §1 písm. a) ZRŘ jasně stanoví, že rozhodce je osoba nestranná, případně podle §8 ZRŘ bychom museli rozhodce ihned vyloučit.

Dalším protiargumentem v aplikaci této doktríny je samotný rozhodčí nález, který má sám povahu vykonatelného titulu (za podmínek právní moci, viz § 28 ZRŘ).

⁴⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. str. 23. ISBN 978-807-1793-427.

⁴⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. s. 188. ISBN 978-80-7400-096-6.

⁴⁶ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 74. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁴⁷ B. Klein se k této otázce nevyjadřuje doslovně, avšak z jeho souhlasu s usnesením ÚS sp. zn.IV.ÚS 174 / 02, toto lze dovodit např. z KLEIN. B. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní fórum, 2008, č. 4, s. 131

Dle judikatury i ustálené praxe se pak rozhodčí nález považuje dle § 274 písm. c) OSŘ jako vykonatelné autoritativní rozhodnutí. Vzhledem k těmto ustanovením se proto nebylo možné v minulosti ztotožnit s některými názory ohledně nalézání práva rozhodci v rozhodčím řízení, a to jak předsedy rozhodčího senátu rozhodujícího ve věci rozhodčí smlouvy vedené pod sp. Zn. Rsp. 90/99 a následně i s rozhodnutím ÚS, kdy příslušný nález byl předmětem usnesení *ÚS č. IV. ÚS 174/2002*.⁴⁸ Tento ústavní nález totiž změnil na více než dekádu chápání rozhodčího řízení v české právní kultuře, kdy se v tomto nálezu ÚS ztotožnil s tvrzením předsedy rozhodčího senátu, že je rozhodčí nález kvalifikovaná forma závazku a že rozhodce právo nenalézá, ale tvoří závazkový vztah v zastoupení stran. Tímto tvrzením se ÚS přiklonil právě k doktríně smluvní.

Avšak již tehdy bylo mimo jiné právě na základě § 28 ZRŘ jasné, že rozhodčí nález právo nalézá, a to i když má formu pouhého závazku, resp. nové smlouvy mezi stranami sporu. Díky podpoře veřejné moci totiž strany sporu mohou uplatnit rozhodčí nález v exekučním řízení a tím se nemusí spoléhat na dobrovolné splnění rozhodnutí. Jak zdůrazňuje ve své publikaci Bělohávek, *„bez zásadní podpory moci veřejné, poskytované především výkonem rozhodnutí vydaných v řízení před rozhodci, by se rozhodčí řízení stalo pouhým diskuzním klubem“*⁴⁹ a že *„moc veřejná v podobě moci zákonodárné formou legis arbitri vymezuje prostor v systému nalézání práva a řešení sporů a především, že mu poskytuje svou podporu formou mocenského výkonu rozhodčích nálezů.“*⁵⁰ Tento nález také vyjádřil jasný postoj ÚS k rozhodci jako orgánu veřejné moci, kde ÚS judikoval, že výše zmíněný nález vydaný Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky nemůže být rozhodnutím orgánu veřejné moci ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky, protože sám Rozhodčí soud není orgánem veřejné moci. To však žádný problém nepřineslo, jelikož s touto interpretací se vždy ztotožňoval i ESD.

⁴⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/2002.

⁴⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. s. 189. ISBN 978-80-7400-096-6.

⁵⁰ viz pozn.⁴⁹

2.3.2 Teorie jurisdikční

Teorie jurisdikční (judicial theory) se objevila v období před druhou světovou válkou a na rozdíl od teorie smluvní vychází z myšlenky uznání pravomoci státu kontrolovat a regulovat veškerá (mezinárodní) rozhodčí řízení realizovaná v dosahu jeho jurisdikce. Vychází z toho, že „rozhodčí řízení je řízení sporné a rozhodci vykonávají rozhodovací pravomoc s tím, že řeší spor nalézáním práva na základě pravomoci delegované státem, a nikoliv dohodou stran.“⁵¹ Tuto teorii zastává či zastával např. Mann, Kučera⁵² či Růžička.⁵³ Autoři zdůrazňují argumenty, které jsem nastínil u teorie smluvní, a to, že „i přesto, že rozhodci vystupují v rozhodčím řízení jako soukromé osoby, tak při výkonu své funkce aplikují právo, nalézají právo a rozhodují o uplatněných nárocích.“⁵⁴ Rozhodci také vydávají rozhodčí nálezy, které dle § 28 odst. 2 ZRŘ mají při řádném doručení povahu a účinky pravomocného soudního rozhodnutí, které pak zakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté pro opětovné projednání téže věci soudem. Mann pak navíc k otázce vztahu rozhodčího řízení a státní moci uvádí, že „každý stát má právo regulovat a kontrolovat aktivity realizované na jeho teritoriu.“⁵⁵ Tato doktrína vyzdvihuje právo státu, kde rozhodci musí aplikovat procesní normy tohoto státu. Procesní účinky jsou tedy v průběhu rozhodčího řízení odvozovány vždy od práva státu, v jehož jurisdikci se řízení koná. To má obrovské následky zvláště v mezinárodním rozhodčím řízení, kterému se budu věnovat v další kapitole. „Národní (vnitrostátní) právo má tak vliv na platnost rozhodčí smlouvy, její účinky, pravomoc rozhodčího senátu i na účinky rozhodčího nálezu.“⁵⁶

Podle této doktríny tedy stát svou zákonodárnou mocí umožňuje existenci rozhodčího řízení a staví ho jako alternativní způsob řešení sporu vedle řízení soudního.

⁵¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 26. ISBN 978-807-1793-427.

⁵² KUČERA, Z. Mezinárodní právo soukromé, 5. vyd., Brno: Doplněk 2001, s. 401, ISBN 80-7239-100-3.

⁵³ Ten uvádí, že se s ohledem na českou právní úpravu přiklání k tomu, že jde o smlouvu procesní, protože jejím předmětem je jurisdikční pravomoc. viz RŮŽIČKA, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2003, s. 26, ISBN 80-86473-51-1

⁵⁴ viz pozn. ⁵², str. 40

⁵⁵ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 72. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁵⁶ viz. pozn. ⁵² s. 27

Tento názor podpořil i ÚS ve svém nálezu č. I. ÚS 3227/07.⁵⁷ V odůvodnění ÚS vyjádřil názor, že rozhodčí řízení je druhem civilního procesu. Základním rozdílem je, kdo plní funkci řídicího a rozhodujícího orgánu. Strany sporu na základě rozhodčí smlouvy sice zakládají pravomoc rozhodce projednat a rozhodnout jejich spor, ale touto procesní dohodou strany podmíněně derogují pravomoc soudu (s ohledem na § 106 odst. 1 OSŘ) na rozhodce. Tímto nálezem ÚS překonal teorii smluvní, stejně tak i svůj předešlý nále z roku 2002, a potvrdil jurisdikční základ rozhodčího řízení. Přitom však ÚS respektuje fakt, že založit pravomoc rozhodců může pouze dohoda stran na základě jejich autonomie. Aplikace jurisdikční doktríny je v českém právu podpořena několika dalšími ustanoveními a procesními postupy.

Prvním z nich je situace, kdy v okamžiku vedení sporu v rozhodčím řízení je paralelně vyloučeno vést ve stejné věci řízení civilní. Dalším z nich je stav dle § 16 ZRŘ, kdy pokud strana uplatní nárok před rozhodci v promlčecí nebo prekluzní lhůtě, a rozhodnou-li rozhodci, že nedisponují dostatečnou pravomocí, nebo došlo-li ke zrušení rozhodčího nálezu a podá-li strana znovu u soudu obecného žalobu nebo návrh na pokračování v řízení do třiceti dnů ode dne, kdy jí bylo doručeno rozhodnutí o nedostatku pravomoci nebo o zrušení rozhodčího nálezu, zůstávají účinky podané žaloby zachovány. Dále je klíčový právě § 28 odst. 1 ZRŘ, kde je řádně doručený rozhodčí nále opatřen doložkou právní moci. Díky tomuto ustanovení tedy „*tuzemské rozhodčí nálezy v ČR nepodléhají žádnému exequatornímu řízení a nabytím právní moci jsou vykonatelné.*“⁵⁸ To je typické právě pro jurisdikční doktrínu.

2.3.3 Smíšená teorie

Tato doktrína se snaží odstranit slabiny předchozích dvou teorií. Jde o doktrínu kompromisu, která se snaží z obou zmíněných teorií vzít vše v praxi užitečné a aplikovat jako celek. Tuzemská praxe toto pojetí přijímá velice vřele, ovšem podle mého názoru převládá v soudních rozhodnutích stále doktrína jurisdikční. Její vznik je spojován se jménem prof. Survilla a rozvinul ji zásadním způsobem Sauser – Halla.

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07.

⁵⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 31. ISBN 978-807-1793-427.

Uvádí, že „arbitráž nemůže stát mimo právní systém. Musí existovat nějaké právo, které bude určovat možnost konání arbitráže, platnost rozhodčí smlouvy a účinky rozhodčího nálezu. Současně je však neopomenutelné, že arbitráž má svůj původ v soukromoprávní smlouvě.“⁵⁹ Smíšená teorie tedy vychází z pravomoci rozhodců, založené smlouvou, a zároveň procesní účinky odvozuje od civilního práva. Tato teorie chápe rozhodčí smlouvu jako podmínku k možnosti delegovat pravomoc autoritativně rozhodnout od řízení před obecným soudem k řízení rozhodčímu.

V praxi však tato doktrína nejde reálněji použít, jelikož smíšená doktrína nijak nestanovuje hranici mezi teorií jurisdikční a smluvní, a proto se konkrétní soud musí, ať chce či ne, přiklonit k jedné z nich. Proto se plně ztotožňuji s tvrzením Bělohávků, že „české pojetí rozhodčího řízení lze jistě pod smíšenou teorií přiřadit, ve skutečnosti však samotný základ rozhodčího řízení je nutné hledat v teorii jurisdikční.“⁶⁰

2.3.4 Teorie autonomní

Tuto teorii uvedl do praxe prof. Rubellin-Devichi. Základním předpokladem je, že rozhodčí řízení je jako celek naprosto autonomní vůči národnímu právu a že má být chápáno jako řízení *sui generis*. Princip této koncepce je tvrzení o denacionalizaci arbitráže, a že základní prvky tohoto řízení nemohou být definovány právem žádného státu. „Vedle vůle stran je namísto rozhodujícího vlivu práva místa vedení sporu zdůrazňována autonomie vůle rozhodců jako dalšího prvku této koncepce.“⁶¹ Tato koncepce je často spojována s řízeními, kdy strany sporu jsou na jedné straně stát a na druhé fyzická či právnická osoba, typicky investor.

⁵⁹ SAUSER-HALL, G., L'Arbitrage en droit international privé, In: Annuaire de l'Institut de Droit International, 1952, s. 154.

⁶⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 34. ISBN 978-807-1793-427.

⁶¹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 77. ISBN 978-80-7478-004-2.

2.3.5 Shrnutí

Jak už jsem v předchozích odstavcích uvedl, plně se ztotožňuji s názorem Bělohávkova totiž, že v českém právním prostředí momentálně převládá teorie jurisdikční. Stejně tak se ztotožňuji s názory *ÚS*⁶² a *ESD*⁶³ v otázce postavení rozhodce v rozhodčím řízení, kde se oba soudy shodují, že rozhodce v žádném případě nemá postavení veřejného orgánu.

Ačkoli diskuze týkající se povahy rozhodčího řízení, rozhodčí smlouvy, postavení rozhodce či povahy rozhodčího nálezu v českém právu stále neutuchají, lze říci, že některá základní stanoviska a postoje jsou již dnes v souladu s moderním západním pojetím rozhodčího řízení.

2.4 Výhody a nevýhody rozhodčího řízení

Každý druh řízení vedený na území daného státu má pro zúčastněné strany sporu praktická pozitiva či negativa, díky kterým se dané subjekty jsou schopny rozhodnout, jaký druh řízení si vzhledem k jejich aktuálnímu sporu zvolí. Rozhodčí řízení je literaturou označováno jako řízení rychlé a levné. V době stále větší oblíbenosti a využití stálých rozhodčích soudů, kde se jenom zálohy na zahájení řízení, minimálně u zahraničních stálých rozhodčích soudů, pohybují v tisících dolarů, bych rozhodčímu řízení vlastnost nízkých nákladů opravdu nepřiznal. Naproti tomu, podle mého názoru, rozhodčí řízení skýtá mnohé jiné výhody, které se významným způsobem podílejí na tom, že se tento typ řízení, zvláště v mezinárodním měřítku, stává mezi stranami obchodních a investičních sporů stále zajímavějším a v praxi více využívaným. Zároveň je třeba říci, že tuzemské i zahraniční obchodní společnosti volí tento typ řízení také pro jeho nevýhody, kterých je oproti ostatním typům řízení výrazně méně.

⁶² Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/2002.

⁶³ Rozsudek ESD ze dne 23. 3. 1982 ve věci Nordsee Deutsche Hochseefischerei vs. Reederei Mond Hochseefischerei ad., věc 102/81

V tomto rozhodnutí Evropský soudní dvůr judikuje, že rozhodce, který rozhoduje na základě rozhodčí smlouvy, nemůže být považován jako orgán veřejné moci ve smyslu čl. 177 Smlouvy. Tento názor Soudní dvůr zaujal zejména proto, že žádný subjekt nemá povinnost podřídit se arbitráži, orgány veřejné moci v členských státech nejsou žádným způsobem součástí rozhodčího nálezu a tyto orgány do probíhající arbitráže zasahují pouze na základě žaloby jedné ze stran sporu.

2.4.1 Výhody

První, a v teorii nejfrekventovaněji zmiňovanou výhodou rozhodčího řízení, je jeho **rychlost**. Uvedme si jednoduchý příklad z praxe. Automobilka X ze země A má objednanou pravidelnou dodávku motorových součástek od společnosti Y ze země B. Při jedné dodávce však dojde k problému např. s jejím včasným doručením. Na odpovědnosti a řešení problému se obě strany sporu nejsou schopny dohodnout. Jaké mají možnosti? Strany se mohou obrátit na příslušný národní soud v zemi, kde měla být dodávka doručena. Samozřejmě, jedna ze stran sporu s tím nemusí souhlasit, nezná právní kulturu státu, kde se bude rozhodovat, automaticky bude mít větší náklady na zastupování v cizině apod. Avšak tím nejpalčivějším problémem je zde rychlost řízení. Ani jedna ze stran sporu si totiž nemůže dovolit čekat na rozhodnutí soudu (připočeteli možnost odvolacího řízení) měsíce či dokonce roky, a to například z důvodu existence více smluv stejného druhu mezi stranami sporu, jejichž plnění by mohlo být ohroženo, či příp. existence závazků vůči dalším subdodavatelům, což je právě v oblasti automobilového průmyslu, zcela běžné.

Jak na příkladu vidíme, v praxi může často vyvstat problém, který potřebují strany vyřešit co nejrychleji. V situaci, kdy dle dostupných údajů *Advokátní kanceláře Záhumenský*⁶⁴, která zpracovala roční statistiku délky vedení civilního řízení v České republice vydanou Ministerstvem spravedlnosti za rok 2013, vyplývá, že nejrychlejší soud, a to Okresní soud v Náchodě, vydá rozhodnutí za 122 dnů od podání žaloby, nicméně ten nejpomalejší soud, v tomto případě Okresní soud v Ústí nad Labem, toto samé rozhodnutí vydá za 876 dnů, není pro strany vůbec myslitelné řešit spor před soudem. Namísto toho si strany sporu zvolí v těchto důležitých a hlavně potřebných rozhodnutích řízení rozhodčí, minimálně z důvodu ekonomického přežití. Strany sporu si totiž už dopředu mohou stanovit délku řízení tím, že si zvolí takový způsob arbitráže, kde je řízení omezeno časem, případně si dané řízení samy omezí. To samozřejmě platí pro arbitráže vedené ad hoc, v případě stálých rozhodčích soudů, zejména mezinárodních, jsou stanoveny jasné lhůty, dokdy musí být učiněny určité procesní úkony zúčastněných stran, stejně tak i dokdy má být vydán rozhodčí nález. Tato

⁶⁴ Mapa s průměrnou délkou občanskoprávního sporu, Dostupné z: <http://www.mapaprutahu.cz>

rychlost pak vychází také z dalších zásad, hlavně ze zásady jednoinstančnosti a neformálnosti.

Jako druhou výhodu bychom mohli jmenovat právě **výhodu jednoinstančnosti**. Tedy situaci, kdy vydáním rozhodčího nálezu a následným doručením stranám dané řízení končí. Tato zásada vychází z aplikované praxe, kdy je druhý, odvolací stupeň spíše výjimečný a strany si ho musí ve smlouvě samy zavést. Tato možnost je v praxi využívána velice málo, jak uvádí například Bělohlávek na základě své dlouholeté praxe působením v roli rozhodce ve svém *Komentáři*.⁶⁵

Třetí je **výhoda neformálnosti**. Tou se rozumí široké možnosti stran disponovat s rozhodčím řízením. Samy strany si mohou zvolit, jaké právo bude rozhodné, kde bude řízení probíhat, na území kolika států, jakým jazykem bude vedeno. „*Strany se mohou mimo jiné dohodnout, zda bude nařízeno ústní jednání, či zda rozhodci jsou oprávněni rozhodnout bez ústního jednání pouze na základě přiložených písemností.*“⁶⁶ Je však důležité upozornit, že právo musí pro případy, kdyby se strany nebyly schopny dohodnout, pamatovat na způsoby ustanovení těchto základních náležitostí. Příkladem může být § 17 ZRŘ, který stanoví, že v okamžiku, kdy se strany nejsou schopny dohodnout na místě jednání, toto rozhodnutí za ně učiní sami rozhodci.

Další výhodou je **neveřejnost řízení**. Strany sporu mají nejen možnost zakrýt, že nějaký spor vůbec existuje, vedle toho však mají zásadní šanci ochránit různá obchodní tajemství, strategie a dohody. Tato zásada je zajištěna jak procesními zásadami, které rozhodčí řízení ovládají, tak i stranami sporu, které si mohou zvolit dobu i místo konání řízení a tím omezit publicitu na minimum.

Jako další můžeme jmenovat **možnost stran zvolit si svého rozhodce**. Touto zásadou je vyjádřena možnost, kdy si strany mohou na konkrétní spor zvolit rozhodce podle jeho odborných znalostí či zkušeností. V okamžiku sporu pocházejícího například ze zhotovení stavebního díla si strany mohou dokonce rovnou zvolit rozhodce s příslušnými odbornými znalostmi, čímž zajistí odborné posouzení problému bez nutnosti přizvání znalce, a tím zkrátí jak náklady řízení, tak i jeho délku.

⁶⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 28. ISBN 978-807-1793-427.

⁶⁶ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 17. ISBN 80-7175-051-4.

Výhoda, kterou si strany sporu mohou díky rozhodčí smlouvě zajistit u sporů souvisejících, je **výhoda kontinuity rozhodování**. Typicky jsou to spory z rámcových smluv či investičních výstaveb, kdy se rozhodci nemusí pokaždé seznamovat s okolnostmi a důkazy, čímž lze opět zkrátit dobu řízení a jeho náklady.

Jako poslední z výhod bych jmenoval **uznání a výkon samotného nálezu**, jakožto výsledek rozhodčího řízení a jeho následná vymahatelnost. Vzhledem k počtu signatářů Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, je v rámci mezinárodního rozhodčího řízení takřka bezproblémové jejich uplatnění v cizích státech, ať už z povahy rozhodčího řízení, tak právě díky existence výše zmíněné Úmluvy.

2.4.2 Nevýhody

Při četbě tuzemské i zahraniční literatury jsem pouze v několika ojedinělých případech narazil na výčet nevýhod rozhodčího řízení. I přesto jich dle mého názoru několik existuje, navzdory faktu, že jsou některé z nich totožné s nevýhodami řízení obecných soudů.

První z nich bych vyjádřil jako **neexistenci majetku či povinného subjektu**. Je to situace, kdy dlužník nevlastní žádný majetek, případně se, jak trefně zmiňuje Růžička, „*skrývá před výkonem rozhodčího nálezu někde v brazilské či thajské džungli*.“⁶⁷ Případně, kdy jednou ze stran sporu je právnická osoba, která zanikla či byla zrušena. V těchto případech ani rychlost rozhodčího řízení ani preciznost nezajistí oprávněné osobě žádané plnění. Proto by si strana sporu, ještě před zahájením soudního či rozhodčího řízení, měla ověřit, zda druhá strana vlastní nějaký majetek, vůči kterému by se v případě dobrovolného plnění mohl provést výkon rozhodčího nálezu, resp. zda náklady na řízení nebudou nakonec větší než finanční prostředky získané od dlužníka.

Další výraznou nevýhodou rozhodčího řízení je situace, kdy jedna ze stran pouze **předstírá zájem o vyřízení sporu**, ve skutečnosti se však snaží rozhodnutí co nejvíce oddálit. V okamžiku, kdy jedna ze stran nerozpozná nebezpečí obstrukcí pocházejících

⁶⁷ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 18. ISBN 80-7175-051-4.

od druhé strany a souhlasí s rozhodčím řízením, může řízení paradoxně trvat výrazně déle než řízení soudní. Rozhodci nemají žádnou donucovací pravomoc, tudíž v okamžiku, kdy jedna ze stran nepřebírá zásilky, napadá rozhodčí smlouvu, nedostavuje se k jednáním apod., se délka rozhodčího řízení výrazně natahuje. Možnost strany zdržovat či jinak oddalovat projednání konkrétního sporu často spočívá v rozhodčích doložkách, které jsou uzavírány při podpisu smlouvy hlavní jako pojistka pro případný budoucí spor. V těchto doložkách se často objevují chybná či nejasná ustanovení pramenící z nedostatečných právních znalostí či praxe, díky kterým později jedna ze stran zpochybňuje platnost celé doložky, pravomoc rozhodců apod.

V neposlední řadě bych zmínil **administrativní problémy**, které mohou nastat hlavně na začátku rozhodčího řízení. Jde zejména o potíže týkající se doručování písemností či zajištění místnosti, kde řízení proběhne. Tento problém se typicky objevuje u řízení ad hoc, kde není žádný stálý aparát, který by mohl nahlížet do spisu či byl oprávněn realizovat některé úkony v řízení. Neexistuje žádné standardní místo, kde řízení obvykle probíhají, takže si strany sporu musí vše zajistit na své náklady samy. Tato nevýhoda samozřejmě odpadá v rámci stálých rozhodčích soudů.

Jako poslední nevýhodu bych uvedl možné **podvodné jednání zúčastněných stran**. Jak tato situace může v praxi nastat, detailně popsal Růžička. Je to situace, „*kdy se strany dohodnou na místě konání ad hoc arbitráže v některém pro nás exotickém státě, kde by ani jedna ze stran neměla výrazné kontakty, a zahraniční partner by se už dopředu domluvil s rozhodcem na odměně za výkon funkce rozhodce, aniž by vydal rozhodčí nález. Samozřejmě, daný rozhodce zmizí v nenávratnu. Vždy je tedy třeba zjistit, zda je rozhodčí řízení v daném státě vůbec možné, a zda není podpis rozhodčí smlouvy pouhou možností, jak českou stranu „legálně“ připravit o další finanční prostředky.*“⁶⁸ Důležité je upozornit, že se tato situace vyskytne opět spíše v řízení vedeném ad hoc, protože pokud by si strany zvolily stálý rozhodčí soud, budou vybírat primárně na základě tradice či jména daného soudu a právě díky tomu by byla pravděpodobnost možného podvodného jednání výrazně snížena.

⁶⁸ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 17. ISBN 80-7175-051-4.

2.5 Dělení rozhodčího řízení

Důležitý vliv na celý průběh rozhodčího řízení má jeho dělení, resp. jeho konkrétní charakteristika. Rozhodčí řízení můžeme dělit na několik skupin, které závisí na posuzované věci, jako jsou např. subjekt, průběh, předmět řízení apod. V další části tyto jednotlivé způsoby dělení popíši, nejvíce pozornosti budu věnovat rozdílu mezi stálými a ad hoc soudy a rozdílu mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením.

2.5.1 Bez povinného předstupně vs. S povinným předstupněm

Rozhodčí řízení s předstupněm je situace, kdy strany uzavřou závazek, že při případném vzniku sporu bude spor řešen v rozhodčím řízení, avšak s podmínkou, že před samotným rozhodčím řízením musí dojít k nějakému druhu alternativního řešení sporů, ať už mediací či mini-trial. Typickým příkladem je smíšená forma tzv. „med-arb“ (Mediation – arbitration). Praxe ve státech common law rozlišuje dva typy, a to blended method a conjoined method. Zatímco první z nich tato dvě řízení nijak neodděluje, naopak využívá obou metod zároveň, druhá z metod oba procesy separuje.

V prvním stupni obě strany projdou mediačním řízením a pouze pokud je toto řízení neúspěšné, ať už neochotou stran se domluvit či uplynutím určité doby, přechází se do druhého stupně, který probíhá v podobě klasické arbitráže. V okamžiku, kdy dochází ke změně řízení, mění se i postavení mediátora na arbitra, který daný spor s konečnou platností rozhodne. Důležité je, že se strany mohou dohodnout na vyloučení mediátora jako rozhodce, v praxi známé jako „med-arb-opt-out“. V praxi se pak objevuje také alternativa „co-med-arb“, kdy se mediace účastní dohodnutá osoba, která se v průběhu řízení seznamuje se skutkovými okolnostmi a v případě přechodu na řízení rozhodčí se stává rozhodcem. Tímto způsobem mohou strany zajistit rychlejší vedení řízení, kdy se rozhodce nemusí zdlouhavě znovu seznamovat se sporem a jeho okolnostmi. Jedinou institucionalizovanou formu tohoto způsobu řešení můžeme nalézt u *Arbitrážního centra WIPO*. Příkladem doložky, kterou si strany uzavírají v případě zvolení tohoto typu rozhodčího řízení, může být: „*Strany se zavazují v případě, kdy*

*dojde ke vzniku sporu, který se nepodaří vyřešit smírně jednáním, řešit tento spor s využitím služeb mediátora zvoleného z listiny uvedené u... Nedojde-li k vyřešení do 60 dnů po zahájení mediace, je příslušný k řešení sporu rozhodčí soud XY.*⁶⁹

2.5.2 Bez časového omezení vs. S časovým omezením

Situace, kdy jde stranám sporu hlavně o rychlé vyřízení sporu. Rozhodčí řízení může být pouze v některých aspektech ovlivněno tímto dělením (např. kdy se strany řešení sporu přizpůsobí rychlejšímu jednání, tzn. nepřipustnost odvolacího stupně, žádné ústní jednání atd.), případně mohou existovat specifické typy rozhodčího řízení s vlastními procesními pravidly, které jsou od začátku zaměřené na rychlost řízení. Tento typ je velice využíván v USA, kde existuje tzv. „final offer arbitration“. Obě strany sporu chtějí co nejrychleji dosáhnout rozhodčího nálezu, proto svoje nabídky předloží rozhodci, který následně jedno z řešení zvolí. Důležitým faktem v tomto typu arbitráže je, že strany sporu nemají zájem o rozhodčí nález, který bude vyhovovat oběma stranám. Jednoznačně jde o vítězství či prohru, s kterou jsou navíc spojeny další povinnosti, jako např. povinnost zaplacení nákladu řízení.

2.5.3 Tradiční vs. Online rozhodčí řízení

Liší se ve způsobu rozhodčího řízení, resp. v jeho formě. Online rozhodčí řízení zažívá rozvoj spolu s internetem, dnes však existuje pouze několik odvětví, kde má převahu nad řízením tradičním. Největší přednost online řízení lze spatřovat v jeho dostupnosti a rychlosti. Veškeré dokumenty mezi stranami a rozhodci jsou doručovány elektronickou cestou, nejčastěji do emailových schránek a díky tomu mohou strany řešit spor prakticky odkudkoli. Zároveň se zřizuje šifrované elektronické sudiště, typicky šifrovaná elektronická adresa, kam mají přístup pouze zúčastnění. Samotný rozhodčí nález je pak nejen doručován s elektronickým podpisem všem stranám, ale je i vyvěšen právě v elektronickém sudišti, kde se po uplynutí nutné doby tento nález stává

⁶⁹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 87. ISBN 978-80-7478-004-2.

pravomocným a vykonatelným. Nejčastější situací, při které se využívá online rozhodčí řízení, jsou doménové spory, kdy je předmětem sporu internetová doména, její vlastnictví, užívání, pronájem či provoz.

2.5.4 Ad hoc vs. Stále rozhodčí soudy

Vzájemný vztah mezi těmito dvěma druhy soudů se v posledních letech drasticky obrací. Zatímco v 60. letech 20. století existovalo pouze několik málo stálých rozhodčích soudů, důkazem může být i fakt, že „*při tvorbě nejvýznamnější úmluvy týkající se mezinárodního rozhodčího řízení – Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů – bylo považováno řízení v institucionalizované podobě spíše za výjimku.*“⁷⁰ v poslední době jejich počet a vytížení neustále roste. Navíc v rámci praxe České republiky se poměr obrátil a počet ad hoc rozhodčích řízení je velice malý. Důležitým krokem pro rozvoj stálých rozhodčích soudů v českém právu byla novela ZRŘ, která výrazně upravila §13 ZRŘ a zajistila jejich jasné vymezení.

Před touto novelou totiž docházelo k situacím, kdy rozhodčí nálezy byly vydávány soukromými skupinami osob, v postavení ad hoc rozhodců, které se prakticky vydávaly za stále rozhodčí soudy. To vedlo k celé řadě zrušených rozhodčích nálezů jako např. zrušení rozhodčího nálezu *usnesením NS ČR*⁷¹, kde soud jasně stanovil podobu rozhodčí doložky v okamžiku, kdy se strany sporu rozhodly daný spor podstoupit soukromé právnické osobě, která si vedla svůj vlastní seznam sdružených rozhodců. NS zde také judikoval, že tato právnická osoba nesplňuje požadavky § 13 ZRŘ, tj. není stálý rozhodčí soud, který může mimo jiné vést seznamy rozhodců a posléze na ně odkazovat ve svém řádu, a tudíž, že v dané rozhodčí doložce musí být uveden počet rozhodců a dále jejich přímé určení či způsob, jakým se mají určit. Jinými slovy, že nelze jednoduše odkázat na seznam, který vede soukromý subjekt ze své vůle. Dnes je toto explicitně vyjádřeno v § 13 ZRŘ, kdy v odst. 1 je možné zřídit stálý rozhodčí soud pouze na základě zákona, případně pokud to jiný zákon dovoluje, a stejně tak v odst. 4 je zákaz všem subjektům používat při výkonu činnosti takové označení,

⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 90. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010

kteře by mohlo vyvolat klamnou představu, že se jedná právě o stálý rozhodčí soud podle ZRŘ.

Důvodem, proč si strany sporu častěji volí stálý rozhodčí soud, je bezpochyby jistota o jeho existenci, kvalitě, předvídatelnosti nákladů řízení a mimo jiné také zajištění všech administrativních úkonů. „*Čím se liší stálý rozhodčí soud od soudu ad hoc? Obvykle existenci sídla, statutu, statutárních orgánů jednajících jeho jménem, pravidel řízení, tj. předem připravená, o nichž je předpoklad, že se jimi řízení bude řídit; strany se tedy pohybují jednak v mezích volnosti daných právní úpravou na území konkrétního státu a jednak v mezích volnosti daných řádem rozhodčího soudu, předem připravená pravidla o nákladech a sazebník stálého administrativního aparátu.*“⁷²

Tyto rozdíly zajišťují to, že dané strany sporu mají jasně stanovené podmínky, za kterých dané rozhodčí řízení bude probíhat. To má váhu zejména u rozhodčích doložek, kde spor ještě neexistuje, ale může klidně vzniknout až za několik let, kdy situace obou stran může být naprosto rozdílná. Avšak díky volbě stálého rozhodčího soudu, který často existuje několik desítek let, je téměř jisté, že tento soud bude stále rozhodovat stejným způsobem s podobnými náklady.

Další předností se projevuje v situaci, kdy jde o spor mezi stranami, které v oblasti rozhodčího řízení, či práva obecně, nejsou dostatečně zkušené. V takový okamžik jim stálý rozhodčí soud pomůže zajistit správnou formulaci rozhodčí doložky či rozhodčí smlouvy tím, že v praxi většina soudů uvádí příklady doložek či smluv ve svých řádech či na internetových stránkách tak, aby strany sporu byly schopny delegovat řešení sporu danému soudu platným jednáním.

Stálý rozhodčí soud a jeho možnost vzniku je zakotvena v § 13 ZRŘ. Obsah tohoto paragrafu jsem již nastínil výše, pouze bych doplnil zmínku o odst. 2, kde je dána možnost stálým rozhodčím soudům vytvářet své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku. Tato možnost vydávat podzákonné právní předpisy v podobě řádu jenom potvrzuje samostatnost a nezávislost rozhodčích soudů, kde platnost takového řádu není závislá na schválení třetí stranou. Posledním nejmenovaným odstavcem je odst. 3, který na rozdíl od starší úpravy jasně ukládá nutnost existence dohody stran, pokud by měl být v řízení uplatněn jiný řád s jinými procesními pravidly, než je řád daného soudu. Stálý rozhodčí soud má také dle § 29

⁷² ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 91. ISBN 978-80-7478-004-2.

povinnost po dobu 20 let od právní moci rozhodčího nálezu uschovat rozhodčí nález a všechny listiny prokazující jeho průběh. Taktéž musí rozhodčí nález, opatřený doložkou právní moci, předat do úschovy Okresnímu soudu, v jehož obvodu byl daný nález vydán. Tato povinnost se netýká nálezů vydaných mimo území České republiky.

Rozhodci či rozhodčí senáty jsou jmenovány na základě daného řádu a to vždy k jednotlivému řízení zvlášť. Výjimkou je jmenování rozhodců ve spotřebitelských sporech, kde zákon stanoví povinnost jmenovat pouze takového rozhodce, který je zapsán v seznamu vedeném Ministerstvem spravedlnosti ČR. Tato úprava navazuje na zvýšenou ochranu spotřebitele v občanském zákoníku. „*Řády stálých rozhodčích soudů tedy vymezují požadavky na rozhodce, způsob jejich výběru či určení, možnosti odvolání, překážky výkonu jejich funkce apod., a stranám je přitom dána možnost výběr ovlivnit či přímo realizovat.*“⁷³ V České republice momentálně figurují tři stálé rozhodčí soudy, jejichž předměty sporu jsou velmi různorodé právě v závislosti na jejich odlišné specializaci.

Prvním z nich je Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který je jediným stálým soudem s obecnou působností v České republice. „*Soud byl založen v roce 1949 a působil při Československé obchodní komoře. Později v roce 1980 byl jeho název změněn na Rozhodčí soud při Československé obchodní a průmyslové komoře a na základě zákona č. 223/1994 Sb., s účinností od 1. 1. 1995 došlo ke změně názvu na současný.*“⁷⁴ Rozhodčí soud postupuje v řízení na základě několika řádů a pravidel, jejichž seznam je dostupný na internetových stránkách soudu.⁷⁵ Jako příklad uvedu Řád rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, účinný od 1. 7. 2012 či Zvláštní dodatek Řádu pro řízení on-line, účinný od 1. 7. 2007.

Dalším stálým rozhodčím soudem je Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s. Tento soud byl původně zřízen pro rozhodování sporů z burzovních obchodů, později byla jeho pravomoc rozšířena na rozhodování sporů z obchodů s investičními instrumenty. „*Tento rozhodčí soud je zřízen na základě oprávnění daného § 54 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, kdy každý*

⁷³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 93. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁷⁴ Oficiální webové stránky Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, Dostupné z: <http://www.soud.cz>

⁷⁵ viz pozn. ⁷⁴

*subjekt, který má povolení od ČNB k provozování regulovaného trhu investičních nástrojů, si může zřídit vlastní stálý rozhodčí soud.*⁷⁶

Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno byl založen k 1. 1. 1996 na základě § 28 zákona 229/1992 Sb., v souladu se ZRŘ. Podstatnou novelizací č. 10/2000 Sb. se výrazně rozšířily pravomoci soudu. „*Tento soud je oprávněný projednávat a rozhodovat spory z obchodů uzavřených na Českomoravské obchodní burze Kladno a na Obchodní burze Hradec Králové, jakož i spory z mimoburzovních obchodů v oblasti komodit obchodovaných na této burze.*“⁷⁷

V mezinárodním prostředí můžeme najít několik desítek stálých rozhodčích soudů, které se věnují pouze rozhodčímu řízení či do své činnosti zařazují i prvky z ADR, stejně tak soudy specializované či soudy, které se věnují všem oblastem. Na tomto místě bych teď uvedl pouze těch několik největších a nejznámějších s tím, že tomu posledně jmenovanému se budu detailněji věnovat v poslední kapitole mé diplomové práce.

Mezi nejvýznamnější stálé rozhodčí soudy tedy řadíme WIPO, soud zaměřený na řešení sporů souvisejících s právy duševního vlastnictví, Arbitrážní institut Stockholmské obchodní komory (The Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce), Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni (International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Center), velice oblíbený a vážený Londýnský soud mezinárodního rozhodčího řízení (London Court of International Arbitration), který se věnuje problematice sporů vzniklých z finančních trhů a finančních transakcí, dále největší arbitrážní soud v Rusku, a to Mezinárodní obchodní arbitrážní soud při Obchodní a průmyslové komoře Ruské federace se sídlem v Moskvě, a v neposlední řadě čínský arbitrážní soud China International and Economic Trade and Arbitration Commission (CIETAC) a pro mezinárodní spory ze strany USA je to Mezinárodní středisko pro řešení sporů (International Center for Dispute Resolution of the AAA). Posledním stálým soudem, který budu jmenovat, je Rozhodčí

⁷⁶ Oficiální webové stránky Burzy cenných papírů Praha, Dostupné z: <http://www.bcpp.cz> pozn. k číslu citovaného zákona: Na této webové stránce je zřejmě z důvodu překlepu špatně uvedeno číslo zákona, kdy místo č. 256/2004 Sb. je uvedeno č. 254/2004 Sb. Ve své práci jsem uvedl správné označení.

⁷⁷ Oficiální webové stránky Rozhodčího soudu při Českomoravské komoditní burze Kladno, Dostupné z: <http://www.rozhodcisoud.cz>

soud při MOK v Paříži (International Court of Arbitration), který zaujímá díky své tradici a dobrému jménu přední pozici v mezinárodním rozhodčím řízení.

V rozhodčím řízení ad hoc jde oproti tomu o situace, kdy je rozhodce či rozhodčí senát vytvořen pouze ad hoc, čili pro rozhodnutí pouze jednoho konkrétního sporu. Senát vydá rozhodčí nález, a tím ukončí nejen celé řízení, ale zároveň i své působení. Jmenován je buď stranami sporu v rámci smlouvy či třetí stranou. Tento typ řízení je nevhodný v mnoha situacích, např. ve sporech mezi nezkušenými stranami sporu či v místech, kde jsou nezkušení rozhodci. Strany sporu musí rovněž zajistit základní administrativní funkce jako jsou množení, přepisování či zasílání dokumentů nebo zajištění místnosti pro jednání. Samozřejmě strany mohou vždy ve svých rozhodčích smlouvách ujednat odkaz na některý z řádu stálého rozhodčího soudu, příp. na jiná pravidla, která by úspěšně upravila celý proces.

„Literatura uvádí mnoho případů, kdy v praxi dochází k faktickému propojení obou způsobů. Ať už výše zmíněnou možností využití pravidel a řádů stálých rozhodčích soudů či volba rozhodců vedených jako rozhodci na listině stálého rozhodčího soudu. Stejně tak literatura uvádí i pragmatičtější propojení, jako je využití administrativního zázemí či zapůjčení místnosti stálého rozhodčího soudu pro řízení ad hoc.“⁷⁸

2.5.5 Rozhodčí řízení národní vs. mezinárodní

„Některé země rozlišují rozdíl mezi tuzemským a mezinárodním rozhodčím řízením, avšak definice vymezující vnitrostátní a mezinárodní povahu sporu můžou být zemi od země různá.“⁷⁹ Důsledky interpretace pojmu mezinárodní závisí na konkrétní doktríně, která je v daném státě aplikována. Pokud se zaměříme na pojem mezinárodní, tam máme určitou možnost v § 1 ZMPS, který jakožto zákon o mezinárodním právu soukromém vymezuje, co je předmětem úpravy (předmětem řízení je vztah s mezinárodním prvkem). Co je mezinárodní prvek, se však dále nedozvíme. Tato

⁷⁸ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 95. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁷⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. s. 186. ISBN 978-80-7400-096-6.

mezera v legislativě proto umožnila rozhodovací praxi, stejně tak i doktrinárnímu výkladu, tento pojem vymežit.

Pojem mezinárodní může mít dvě formy, a to absolutní a relativní. Pro absolutní platí, že „*je to situace, kdy z pohledu kteréhokoli právního řádu by rozhodčí řízení bylo považováno za mezinárodní.*“⁸⁰ Je to tedy objektivní situace, která bez ohledu na vůli stran obsahuje skutečnosti, které zapřičiňují, že vzájemné vztahy mají mezinárodní povahu. Typicky jsou to situace, kdy obě strany řízení mají vazbu k jiným právním řádům (např. sídlo podnikání či bydliště). Totéž platí o samotném soukromoprávním vztahu, na který je rozhodčí smlouva navázána. V této situaci totiž nejsou žádné pochybnosti o vztahu této smlouvy k více právním řádům. Stejně tak do této skupiny patří situace, kdy obě strany sporu spadají pod stejný právní řád, avšak samotný předmět sporu obsahuje daný mezinárodní prvek (objekt či protiplnění se nachází v zahraničí). Na druhou stranu, situace relativní nastává v okamžiku, kdy se strany sporu vlastním jednáním rozhodly dané rozhodčí řízení „delokalizovat“, tedy aniž by v daném sporu, ať už v procesním poměru či samotném soukromoprávním vztahu, existoval jakýkoli mezinárodní prvek, strany sporu projeví vůli přenést soudiště do jiného státu. Tato situace je označována jako situace subjektivní. V praxi jde o příklady situací, kdy mají obě strany sporu místo podnikání, sídlo či bydliště ve stejném státě, avšak na základě jiných pohnutek zaváží rozhodovat rozhodce v jiném státě, či v častějších případech, v okamžiku výběru cizího stálého rozhodčího soudu. Tato situace je častá u právnických osob, jejichž obchodní vazby jsou spíše mezinárodní, ať už koncovými zákazníky či naopak majiteli, kteří danou právnickou osobu vlastní.

Otázka, zda je rozhodčí řízení vnitrostátní či mezinárodní, má výrazné dopady zejména co do průběhu rozhodčího řízení či uznání a výkonu vlastního rozhodčího nálezu, jakož i zrušení nálezu či jeho výkonu, kde jednotlivé právní řády připisují oběma druhům řízení odlišné procesní normy, které mohou výrazným způsobem promluvit do výsledků řízení. Tedy otázka, „*zda se užijí procesní normy dle práva obecného soudu, tj. legis fori či zda se uplatní procesní předpisy upravující rozhodčí řízení, platnými v místě konání rozhodčího řízení, tzv. lex arbitri.*“⁸¹ Jak totiž popsal

⁸⁰ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 60. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁸¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem. Právník, 2006, roč. 145, č. 11, s. 1267-1301 a pozn. pod čarou 72 v citovaném článku

ESLP⁸², v krajních případech totiž státy nemají např. vůbec povinnost připustit možnost zrušení rozhodčího nálezu, pokud se cítí věcně a místně nepřislušní o dané věci rozhodnout.

Pokud se zaměříme na český právní řád, rozdíly můžeme najít například v otázce zrušení rozhodčího nálezu, kdy se tato možnost vztahuje pouze a jenom na výlučně tuzemské rozhodčí nálezy, jak dovozuje Bělohlávek ve svém *Komentáři*⁸³ z § 17 ZRŘ a § 120 ZMPS, kdy § 120 stanoví, že rozhodčí nálezy vydány v cizím státě budou v tuzemsku uznány a vykonány jako tuzemské rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost. „Z toho lze dovodit, že podle ZMPS jsou všechny nálezy vydané v jiném státě než v České republice považovány za cizí a je nutné žádat o jejich výkon a uznání. A contrario tak lze dojít k závěru, že pravomoc českých soudů je v případě zrušení rozhodčího nálezu dána jen v tom případě, kdy byl rozhodčí nález vydán v České republice; kritériem je tak místo vydání.“⁸⁴ S tímto názorem souhlasí i Rozehnalová⁸⁵ a stejně tak se s tímto výkladem ztotožňuji i já. Podobně to lze pak dovozovat i ze skutečnosti, že pro cizí rozhodčí nálezy a jejich případnému odepření je věnován § 121 ZMPS. Další situací, kdy je důležité vymežit, zda jde o řízení tuzemské či mezinárodní, jsou například otázky, zda je možné poskytnout součinnost obecných soudů, ať už v rámci jejich pomocné či kontrolní funkce či nutnosti předběžných opatření vyjádřených v § 20 a § 22 ZRŘ.

Jak nám tedy z jednotlivých ustanovení vyplývá, aby dané řízení bylo specifikováno jako mezinárodní, je zde klíčová role přítomnosti mezinárodního prvku, kterému se budu věnovat v další kapitole.

⁸² Rozsudek ESLP ze dne 23. 2. 1999 ve věci *Suovaniemi v. Finland*, stížnost č. 31737/96

⁸³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*. 2. vydání. s. 621. ISBN 978-807-1793-427.

⁸⁴ viz pozn.⁸³

⁸⁵ ROZEHNALOVÁ, N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 361. ISBN 978-80-7478-004-2.

3. Mezinárodní rozhodčí řízení

Jak už jsem v předchozí kapitole nastínil, „o mezinárodní rozhodčí řízení (mezinárodní obchodní arbitráž) půjde tehdy, kdy bude v rozhodčím řízení projednán spor z mezinárodního obchodního styku, jinými slovy spor vzniklý v soukromoprávním vztahu s mezinárodním prvkem.“⁸⁶ Co se myslí mezinárodním prvkem, uvedu v další části kapitoly.

3.1 Mezinárodní prvek

Mezinárodní prvek a jeho základní charakteristiky nejsou v českém právním řádu nijak specifikovány, a proto vymezení tohoto pojmu musíme hledat v jednotlivých mezinárodních úmluvách. Zejména nám v tom pomáhá Vzorový zákon komise UNCITRAL⁸⁷, jenž je považován za normu, která upravuje moderní rozhodčí řízení a která vznikla jako návod a inspirace pro zákonodárce jednotlivých států, kterou mohou použít při tvorbě legislativy týkající se rozhodčí řízení. Mezinárodní prvek, tj. objektivní či subjektivní skutečnost, která způsobuje, že je dané řízení mezinárodní, je definován v čl. 1 odst. 3. V odst. 3 písm. a) jde o situaci, kdy strany sporu mají místa podnikání v různých státech. V písm. b) je to situace, kdy je místo konání arbitráže v jiném státě, případně kdy vzájemné povinnosti stran mají být plněny v jiném státě, či situace, kdy je vzájemné protiplnění vázáno k jinému státu, než v kterém mají strany místo podnikání. V písm. c) je tu pak možnost, kdy samy strany expresivně vyjádřily, že je vzájemné plnění vázáno na více států. Pokud jde o samotný mezinárodní prvek, ten může existovat jak v samotném soukromoprávním vztahu, tak i ve vztahu procesním.

Na čem se státy, obecné soudy či rozhodci shodnou, jsou situace objektivní, tudíž ty, kde existence mezinárodního prvku je nepopíratelná a absolutně nezávislá na vůli stran. Problém může nastat v situacích subjektivních, tedy v těch, kde existence mezinárodního prvku spočívá pouze ve vůli stran delokalizovat daný spor do jiného

⁸⁶ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 14. ISBN 80-7175-051-4.

⁸⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration [online]. [cit. 16-02-2015] Dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf

státu, vůči kterému neexistuje žádný jiný vztah. V tomto případě „je totiž jiný pohled státu tohoto fora (místa řízení)⁸⁸ a jiný z pohledu státu, kde by se jinak konalo řízení, kdyby neexistovala rozhodčí smlouva. Jiná je z pohledu rozhodců, kteří jsou vázáni pouze a jenom rozhodčí smlouvou, jiná je z pohledu obecných soudů, jejichž pravomoc a příslušnost k výkonu určitých funkcí je dána zákonem. V těchto situacích bude záležet na doktrinálních přístupech národních právních řádů, zda budou postupovat v rámci smluvní doktríny, v jejímž světle je tato situace naprosto přijatelná, či doktríny jurisdikční či smíšené, kde takto internacionalizovat spor pouhou vůlí stran není možné, jelikož existence mezinárodního prvku ve světle těchto doktrín musí být dána objektivně a nelze ji uměle vytvářet.“⁸⁹

Jak už jsem tedy výše nastínil citací čl. 1 odst. 3, aby dané rozhodčí řízení bylo bezpochyby mezinárodní, musíme zde bezpochyby identifikovat objektivní mezinárodní prvek, který spočívá buď v „účastnících řízení (rozdílná státní příslušnost, rozdílný domicil, rozdílný pobyt), subjektech právního vztahu, který je předmětem sporu, tj. stranách smlouvy (rozdílní státní příslušnost, rozdílné místo podnikání, rozdílný domicil), předmětu posuzovaného právního vztahu (smlouva byla uzavřena mimo území státu, či nepřímý předmět smlouvy se nachází v zahraničí, plnění smlouvy je situováno do zahraničí, jednání se událo v jiném státě, než mají strany společné sídlo apod.) a jiných skutečnostech objektivně prokazujících vztah i k jinému právnímu řádu.

3.2 Prameny mezinárodního rozhodčího řízení

Základní prameny mezinárodního rozhodčího řízení jsou vnitrostátní předpisy, mezinárodní úmluvy v souladu s čl. 10 Ústavy a evropské předpisy, ať už v podobě nařízení jako *Řím I a II* či *Brusel I* nebo v podobě Úmluv jako například *EÚLP* a jejího čl. 6 odst. 1 nebo *Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži*. Důležitým zdrojem informací jsou také jednotlivé řady stálých rozhodčích soudů, Vzorový zákon zpracovaný komisí *UNCITRAL* či *Rozhodčí pravidla UNCITRAL*.

⁸⁸ V právní literatuře jsou tyto pojmy zaměňovány pro jejich stejný význam

⁸⁹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 65. ISBN 978-80-7478-004-2.

3.2.1 Česká úprava mezinárodního rozhodčího řízení

Česká právní úprava mezinárodního rozhodčího řízení prošla v posledních desetiletích významným rozvojem, který pramení jednak z uvolnění mezinárodních obchodních vztahů po roce 1989, tak i vzniku Evropského hospodářského prostoru a vzniku práva na volný pohyb zboží či služeb v EU. Nejdůležitějším předpisem upravujícím mezinárodní arbitráž je ZMPS, který ve své osmé části, konkrétně v § 117 – § 122, upravuje velice obecně základní předpoklady, které jsou nutné pro to, aby mohlo mezinárodní rozhodčí řízení vůbec proběhnout. Dalším nikoli méně podstatným předpisem je ZRŘ, který se věnuje rozhodčímu řízení vnitrostátnímu včetně uznávání a výkonu rozhodčích nálezů, a který bude směrodatným předpisem v okamžiku, kdy místo konání mezinárodní arbitráže bude na území České republiky. Jako další pramen českého práva můžeme označit řady jednotlivých českých stálých rozhodčích soudů, které jsou publikovány v Obchodním věstníku.

3.2.2 Mezinárodní úmluvy závazné pro ČR

Mezinárodní úmluvy můžeme dle všeobecné teorie dělit na smlouvy bilaterální (dvoustranné) či multilaterální (mnohostranné). Pro obě skupiny platí, že mají mimořádný význam pro úpravu a celkové fungování mezinárodního rozhodčího řízení. Dle Rozehnalové dokonce *„napomáhají unifikaci práva v této oblasti a jednotnému vnímání rozhodčího řízení, odstraňují bariéry týkající se teritoriální omezenosti účinků vydaných rozhodnutí – rozhodčích nálezů – a napomáhají jejich bezproblémovému výkonu na území jiných států.“*⁹⁰

Domnívám se, že jedna z nejdůležitější mnohostranných úmluv, která usnadnila vývoj celého rozhodčího řízení, je *Newyorská úmluva*. Tato úmluva totiž zajistila mezinárodní výkon cizích rozhodčích nálezů, a tím zároveň umožnila vznik moderního mezinárodního rozhodčího řízení. V okamžiku absence této úmluvy by totiž stranám sporu nebylo umožněno aplikovat cizí rozhodčí nálezy například ve státě povinného, pokud by to místní úprava přímo neumožňovala, případně pokud by neexistovala

⁹⁰ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 104. ISBN 978-80-7478-004-2.

bilaterální smlouva. V takovém případě by potom celé rozhodčí řízení postrádalo význam a jeho světový vývoj by se zastavil. Tuto úmluvu do dnešního dne ratifikovalo přes 150 států světa. Podle čl. 1 se úmluva vztahuje na uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů, kde v dalších člancích vymezuje povinnosti Smluvních států jako např. čl. 2 odst. 1, kdy má každý stát povinnost uznat písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit všechny či některé spory rozhodčímu řízení. Zároveň Úmluva ustanovuje povinnosti a postup stranám sporu, které chtějí daný rozhodčí nález uplatnit v jiném smluvním státě. Stejně tak tato Úmluva stanoví taxativní výčet důvodů pro odepření uznání či výkonu, který je umožněn straně sporu či státnímu orgánu na území státu, kde má být daný nález vykonán.

Další Úmluvy, které se na rozhodčí řízení vztahují, jsou například *Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1961*, vypracována Hospodářskou komisí OSN, která má podle preambule sloužit k podpoře evropského obchodu a pokud možno odstraňovat těžkosti, které by mohly stranám sporu při organizování či působení mezinárodní obchodní arbitráže bránit. Dle § 47 ZRŘ má aplikační přednost před úpravou v ZRŘ, stejně jako ostatní mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů. V neposlední řadě bych zmínil Úmluvu o ochraně lidských práv, jejíž problematikou, zejména aplikace čl. 6 odst. 1, jsem se zabýval v předchozí kapitole.

V případě dvoustranných smluv se Česká republika v minulosti zavázala ke třem druhům smluv. Prvním z nich jsou smlouvy o právní pomoci, které se týkají vzájemné pomoci mezi soudy dvou států. Právní pomoc spočívá v doručování a dožádání či ochraně svědků a znalců nebo k zajištění uznání a výkonu soudních rozhodnutí spolu s rozhodčími nálezy. Vzájemné uznávání nebylo a není mezi státy po přijetí Newyorské úmluvy toliko nutné upravovat, i přesto však smluvní státy v některých případech, zřejmě v duchu vzájemných dobrých vztahů, tento druh pomoci zmínily ve smlouvách bilaterálních. Seznam dvoustranných smluv, kterými je Česká republika vázána v oblasti právní pomoci, se od roku 1984 nijak nerozšířil.⁹¹ Víceméně to samé platí pro druhý typ smluv, tj. smluv týkajících se investování na území druhého státu, přesněji, tuto činnost na území cizího státu upravují smlouvy o podpoře investování a ochraně investic. Tímto typem smluv se z důvodu přesahu vymezeného směru mé diplomové

⁹¹ V roce 1984 byla uzavřena poslední z nich, a to konkrétně smlouva mezi ČR a Vietnamem, vyhláška č. 98/1984 Sb.

práce nebudu příliš zabývat, pouze podotknu, že se česká vláda v posledních letech netají s myšlenkou, že tyto smlouvy bude postupně vypovídat. Důvodem může být několik arbitrází, které Česká republika v posledních letech absolvovala a prohrála.⁹² Posledním typem dvoustranných smluv jsou pak smlouvy, které upravují pouze a jenom uznání a výkon rozhodnutí soudních či rozhodčích.⁹³

3.3 Rozhodčí smlouva (Arbitration agreement, Schiedsvereinbarung)

Jak jsem již zmiňoval v předchozí části práce, stejně tak, jak uvádí Růžička, „rozhodčí smlouva je základním předpokladem pro možnost projednání vzniklého sporu mezi stranami mezinárodního obchodního styku v rozhodčím řízení a jeho předložení rozhodcům nebo rozhodčím institucím.“⁹⁴ Rozhodčí smlouva tedy přesunuje pravomoc rozhodnout spor již vzniklý či spor v budoucnu možný na rozhodce či na stálý rozhodčí soud. Jak vyplývá z rozhodnutí NS ČR z 26. 6. 2007⁹⁵, daná rozhodčí smlouva zavazuje, pokud zákon nestanoví jinak, pouze smluvní strany. Jak uvádí Bělohávek ve svém Komentáři, „rozhodčí smlouva zásadně působí samostatně a má vlastní, na smlouvě hlavní nezávislý režim.“⁹⁶ Tento názor je podpořen také rozsáhlou tuzemskou judikaturou, kdy např. MS v Praze ve svém usnesení stanovil, že „rozhodčí smlouva obsažená v podobě rozhodčí doložky v hlavní smlouvě je samostatným právním úkonem.“⁹⁷

3.3.1 Druhy rozhodčí smlouvy

Praxe mezinárodního rozhodčího soudnictví, stejně tak i ZRŘ v § 2 odst. 3 či v *Evropské úmluvě o mezinárodní obchodní arbitráži* v čl. 1 bodě 2 písm. a) rozeznává

⁹² Např. arbitráž mezi nizozemskou společností CME proti České republice o 10,4 mld. Kč, z důvodů neochránění investic do společnosti TV NOVA

⁹³ Příkladem může být smlouva se Švýcarskem ze dne 21. 12. 1926, vyhláška č. 23/1929 Sb.

⁹⁴ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 24. ISBN 80-7175-051-4.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 226/2006

⁹⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 222. ISBN 978-807-1793-427.

⁹⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 8. 11. 2007, sp. zn. 20 Co 313/2007 – 69

dva, resp. tři druhy rozhodčí smlouvy, a to smlouvu o rozhodci, rozhodčí doložku a všeobecné ujednání.

Smlouva o rozhodci (submission agreement) se uzavírá v situaci, kdy mezi stranami již vznikl spor a zároveň se strany dohodly na rozhodnutí tohoto sporu v rozhodčím řízení. V této smlouvě by mělo být zároveň uvedeno jméno rozhodce či rozhodčí instituce, která daný spor bude řešit. „*Vedle tohoto doslovného určení je také možné toto určení nahradit jinými formami, ať už uvedením procesu, jakým se dospěje ke jménu rozhodce, rozhodců či rozhodčí instituce. Stejně tak postačí samotný odkaz na řád rozhodčího soudu.*“⁹⁸ Vůči tomuto způsobu uzavírání rozhodčí smlouvy vyvstává z řad odborníků kritika, která je dle mého názoru naprosto oprávněná. Kupříkladu Růžička uvádí jeden z klíčových argumentů k této úpravě. „*V praxi se však v případě, kdy mezi stranami již vznikl nějaký spor a jestliže se nepodaří daný spor vyřešit vzájemným jednáním, málokdy smlouvu o rozhodci podaří uzavřít. Především z toho důvodu, že pro dlužníka by případné rozhodčí řízení nebylo výhodné, zejména s ohledem na jeho rychlost a vykonatelnost rozhodčího nálezu prakticky ve všech ekonomicky významných státech. Dlužník si raději počká na zdlouhavé soudní řízení, ke kterému navíc věřitel, který nechce vynakládat další, a někdy i značné, finanční náklady, mnohdy ani nepřistoupí.*“⁹⁹ S tímto názorem se naprosto ztotožňuji a pro případy, kdy k uzavření této smlouvy nakonec dojde, odkazuji na předešlou kapitolu práce, kde jsem jako hlavní nevýhodu rozhodčího řízení zmiňoval právě obstrukce ze strany dlužníka a tím způsobené protažení doby trvání sporu.

Rozhodčí doložka (arbitration clause) je druhým možným druhem rozhodčí smlouvy. Rozhodčí smlouva totiž může být uzavřena také ještě před vznikem samotného sporu, kdy si strany dopředu domluví způsob, jakým se případně vzniklý spor bude řešit, v tomto případě rozhodčím řízením. „*Rozhodčí doložka může být podle českého práva jak obsažena ve smlouvě hlavní, tak může mít charakter samostatného smluvního ujednání, které na smlouvu hlavní pouze odkazuje.*“¹⁰⁰ Tyto dva způsoby uzavření rozhodčí doložky jsou uznávány ve většině právních řádů. „*Výjimkou je právní*

⁹⁸ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 127-128. ISBN 978-80-7478-004-2.

⁹⁹ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 24. ISBN 80-7175-051-4.

¹⁰⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 133-134. ISBN 978-807-1793-427.

*úprava SRN, kde musí být rozhodčí smlouva uzavřena v samostatné listině, případně aspoň samostatně podepsána.*¹⁰¹ Důležité je, že se rozhodčí doložka může týkat všech potencionálně vzniklých sporů či jenom některého vymezeného okruhu. Uvedeme-li například smlouvu o dílo, rozhodčí doložka se může vztahovat buď na všechny spory vzniklé z této smlouvy anebo jenom na spory týkající se neplnění smlouvy.

Všeobecné ujednání, či tzv. neomezený kompromis, není ani ZRŘ ani Evropskou úmluvou o mezinárodní obchodní arbitráži nijak zmiňované. I přesto se však v mezinárodní praxi často uplatňuje právě pro své výhody. V odborné literatuře je definováno jako situace, kdy se strany dohodnou, že všechny spory, z vymezených okruhů právních vztahů v budoucnu vzniklé, budou řešeny v rozhodčím řízení. Je tu tedy výrazná shoda s definicí rozhodčí doložky, avšak *„pokud se vztahuje rozhodčí doložka na jednu konkrétní smlouvu, neomezený kompromis se týká neurčitého počtu smluv.*¹⁰² Jak uvádí Rozehnalová, *„z podstaty věci by neomezený kompromis měl existovat spíše jako samostatný smluvní dokument.*¹⁰³ Hlavní výhodou tohoto druhu rozhodčí smlouvy je možnost subjektů, které mezi sebou uzavírají desítky smluv, uzavřít jednu smlouvu, která vyřeší otázku řešení potenciálně vzniklých sporů, a tím jim umožnit, *„aby nemusely do každé z nich zařazovat rozhodčí doložku ve stále stejném znění.*¹⁰⁴

3.3.2 Forma rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva musí být podle § 3 odst. 1 ZRŘ uzavřena písemně. Tuto formu vyžaduje i Newyorská úmluva v čl. 2 odst. 1 nebo Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži v čl. 2 odst. 1, která také zmiňuje písemnou formu, avšak zároveň umožňuje uzavření rozhodčí smlouvy ústně, pokud to zákony daných států dovolují. V Evropě však možnost uzavření rozhodčí smlouvy ústně připouští pouze jedna země, a to lex arbitri Norska.

¹⁰¹ KREINDLER Richard H.; MAHLICH, Thomas. C., Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht aus ausländischer Sicht. Neue juristische Wochenschrift, 1998, s. 563 -565

¹⁰² RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 24. ISBN 80-7175-051-4.

¹⁰³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 128. ISBN 978-80-7478-004-2.

¹⁰⁴ viz pozn.¹⁰²

Na rozdíl od těchto ustanovení, ZRR navíc umožňuje uzavřít rozhodčí smlouvu dálnopisem, telefaxem či elektronickými prostředky. Tuto absenci v předchozích Úmluvách však musíme přisoudit jejich stáří, kdy v době uzavření telefax či elektronické prostředky vůbec neexistovaly. S tím se samozřejmě mezinárodní praxe vyrovnala a těmto ustanovením přisoudila spíše historický výklad. Nedodržení této formy má za následek její neplatnost, i když podle OZ, který vychází ze zásady potius valeat actus quam pereat, musíme vždy hledat spíše důvody platnosti jednání, než jeho neplatnosti. „Zároveň zakotvuje nutnost zkoumání skutečné vůle stran a preferuje zachování platnosti smluv.“¹⁰⁵ Literatura, a stejně tak i judikatura, vychází z premisy, že písemná forma právního jednání musí obsahovat dva prvky. Jednak je to písemnost a pak podpis subjektu.¹⁰⁶ „Písemnost spočívá v tom, že projev vůle jednajícího subjektu zahrnuje všechny podstatné náležitosti zachycené v písemném textu. Forma média, nosiče textu, však není rozhodující.“¹⁰⁷ Z rozhodnutí MS v Brně¹⁰⁸ vyplývá, že pokud je návrh hlavní smlouvy, který obsahuje rozhodčí doložku, učiněn elektronicky, musí být opatřen elektronickým podpisem podle § 2 písm. a), § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Není-li totiž tato forma dodržena, není rozhodčí doložka platně sjednána z důvodu absence zákonem stanovené formy (§ 3 odst. 1, 2 ZRR). Pro spory s mezinárodním prvkem se použije § 117 odst. 2. ZMPS, kde základním pravidlem pro určení formy rozhodčí smlouvy platí právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy; stačí však, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa či míst, kde došlo k projevu vůle.

3.3.3 Přípustnost rozhodčí smlouvy

Přípustnost rozhodčí smlouvy v rozhodčím řízení s mezinárodním prvkem se v českém právu posuzuje podle § 117 ZMPS. Podle něj se přípustnost rozhodčí smlouvy posuzuje podle českého právního řádu a ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se

¹⁰⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 241. ISBN 978-807-1793-427.

¹⁰⁶ §561 OZ: „K platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednajícího. Podpis může být nahrazen mechanickými prostředky tam, kde je to obvyklé. Jiný právní předpis stanoví, jak lze při právním jednání učiněném elektronickými prostředky písemnost elektronicky podepsat.

¹⁰⁷ viz pozn. ¹⁰⁵, s. 234

¹⁰⁸ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. 9. 2009, sp. zn. 31 C 56/2008-79

posuzují podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález. Podle Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži a jejího čl. 6 odst. 2 se otázka přípustnosti rozhodčí smlouvy podrobuje právu, kterému strany podrobily rozhodčí smlouvu nebo právu země, kde má být vydán rozhodčí nález nebo právu použitelnému dle kolizních pravidel projednávajícího soudu.

Takový výklad však může v praxi způsobit potíže. Je totiž důležité si uvědomit, že málokterá rozhodčí smlouva se řídí podle jednoho rozhodného práva. Jak uvádí Bělohlávek, „v mezinárodní praxi vyčleňují rozhodčí senáty obvykle čtyři relativně samostatné oblasti související s určením rozhodného práva včetně možnosti volby legis arbitri. Jedná se o tyto oblasti: (i) určení hmotného práva použitelného na věc samu (*meritum sporu*), (ii) určení (volba) procesního práva a procesních předpisů aplikovaných na postup v řízení, (iii) určení kolizních předpisů použitelných pro určení rozhodného práva (ať už práva hmotného či procesního) apod.“¹⁰⁹ Není tak vůbec neobvyklé, že se na výše uvedené oblasti v mezinárodní arbitráži vztahují různé právní řády a statuty.¹¹⁰

Na závěr bych rád uvedl, že důležitým faktorem při řešení práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu je také všeobecný pohled daného státu na rozhodčí řízení jako takové. Zda uplatňuje teorii jurisdikční, smíšenou či smluvní a tím pádem, zda je pro něj rozhodčí smlouva pouhou smlouvou procesní ve smyslu *lex arbitri* či zda je rozhodčí smlouva vnímána jako smlouva hmotněprávní.

3.3.4 Obsah rozhodčí smlouvy

„Obsah rozhodčí smlouvy je závislý především na druhu rozhodčího řízení a na formě rozhodčí smlouvy.“¹¹¹ Nejjednodušší způsob uzavření rozhodčí smlouvy

¹⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. s. 1252. ISBN 978-807-1793-427.

¹¹⁰ Příkladem může být série rozhodčích řízení, kterých se účastnilo několik telekomunikačních společností, kde jako rozhodné právo byly postupně použity právní řády Německa, Belgie, Francie, Itálie a Švýcarska, přičemž řízení podléhalo pravidlům ICC. viz. GOLDHABER, M. The Court that Came in From the Cold, 2001, [cit. 2015-01-15], Dostupné z: http://www.wilmerhale.com/uploadedFiles/WilmerHale_Shared_Content/WilmerHale_Files/Editorial/News/lawcom_born.pdf

¹¹¹ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 26. ISBN 80-7175-051-4

z pohledu stran sporu je bezesporu uzavření rozhodčí doložky, která bude ustanovovat institucionální rozhodčí řízení. V tomto případě bude stačit pouhých několik vět, kde si strany uvedou, jaké spory budou řešit a jaký stálý rozhodčí soud bude v této věci rozhodovat. Tyto informace pro průběh řízení bohatě stačí, protože veškeré procesní otázky se budou v případě vzniku sporu řídit řádem daného soudu. Tento přístup můžeme označit za nejjednodušší i díky tomu, že například Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži tomuto druhu řízení věnuje obsahově jeden odstavec, a to konkrétně čl. 4 bod. 1 písm. a). V okamžiku, kdy si strany sporu zvolí řízení ad hoc, musí pečlivě vyjasnit a popsat základní náležitosti, které jsou zmíněny např. ve výše zmíněné úmluvě v čl. 4 bod. 1. písm. b). „*Zejména pro méně zkušené strany může být takové ujednání docela problematické zformulovat.*“¹¹² Musí totiž stanovit pravidla řízení, rozhodné právo, místo konání arbitráže a v neposlední řadě jmenovat rozhodce či stanovit postup, podle něhož budou rozhodci v případě vzniku sporu jmenováni. V tomto konkrétním případě by si strany sporu musely vymezit postup jmenování rozhodců, jelikož v okamžiku rozhodčí doložky spor neexistuje, žádná ze stran neví, kdy či zda vůbec vznikne, a proto se nemůže jmenovat konkrétní rozhodce. Nikdo totiž neví, zda daný rozhodce bude v okamžiku vzniku sporu stále způsobilý vykonávat svou funkci či zda bude vůbec naživu. V okamžiku zvolení ad hoc řízení je v zájmu stran, aby si upravily aspoň základní otázky týkající se organizace a průběhu řízení. Při vymezení obsahu rozhodčí smlouvy pak v praxi dochází k několika možnostem.

První z nich je situace, kdy se strany sporu domluví na řízení ad hoc, avšak rovnou odkážou na některý řád stálého rozhodčího soudu. Tato situace se objevuje často, avšak i tak skrývá několik rizik. Strany sporu nemohou postupovat podle tohoto řádu beze zbytku, často se tento řád užívá pro zajištění administrativy, kde strany sporu nemusí řešit doručování, místnosti pro jednání apod. Příklad tohoto ujednání by pak vypadal následovně: „*Veškeré spory vyplývající z této smlouvy budou řešeny v rozhodčím řízení. Každá ze stran bude jmenovat po jednom rozhodci. Ti jsou povinni do 15 dnů zvolit předsedu. Neučiní-li tak, je předsedu senátu oprávněn určit předseda Rozhodčího soudu XY. Rozhodci budou v řízení postupovat přiměřeně dle Řádu*

¹¹² ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 189. ISBN 978-80-7478-004-2.

rozhodčího soudu XY. ¹¹³ Dalším způsobem zajištění rozhodčí smlouvy v ad hoc řízení je odkaz na *Rozhodčí řád EHK OSN*, jehož vznik byl zamýšlen právě pro tyto účely využití. I když, v dnešní době se již dává přednost *rozhodčím pravidlům UNCITRAL*.¹¹⁴ V neposlední řadě je to situace, kdy si strany sporu formulují doložku samy bez toho, aby odkázaly na jakýkoli řád. V tomto případě musí upravit pro případ sporu velké množství věcí, proto tento způsob využívají zkušené a dostatečně znalé subjekty. Pokud by dané otázky neupravily, vzniká otázka, podle kterého práva budou upraveny. Nejvíce se zde nabízí možnost práva státu, kde řízení probíhá, jelikož jde o otázky procesního charakteru.

3.3.5 Účinky platné rozhodčí smlouvy

*„Uzavření rozhodčí smlouvy v žádném případě samo o sobě neznamená, že došlo k zahájení rozhodčího řízení, a proto nezpůsobuje litispendenci (tj. překážku věci zahájené).“*¹¹⁵ Jak je uvedeno v § 14 odst. 1 a 2 ZRŘ, rozhodčí řízení se zahajuje žalobou podanou stálému rozhodčímu soudu či předsedajícímu rozhodci, pokud ten není ještě určen, žaloba se podává u jakéhokoli jmenovaného nebo určeného rozhodce. Dané rozhodčí řízení je zahájeno dnem, kdy byla tato žaloba doručena a toto podání má stejné právní účinky, jako by byla žaloba podána u soudu, čímž se zejména myslí stavění promlčecích a prekluzivních lhůt.

Je důležité si uvědomit, že účinky konkrétní rozhodčí smlouvy v mezinárodním rozhodčím řízení se liší v závislosti na právním řádu konání rozhodčího řízení, tedy typicky v místě sudiště. Jak uvádí Růžička, *„platně uzavřená rozhodčí smlouva má však velice důležité účinky procesní.“*¹¹⁶ V odborné literatuře jsou tyto procesní účinky vymezovány jako pozitivní či negativní, ve smyslu zda některé pravomoci přisuzují či naopak odnímají.

¹¹³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 190. ISBN 978-80-7478-004-2.

¹¹⁴ UNCITRAL Arbitration Rules, [online]. [cit. 16-02-2015]. Dostupné z: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/2010Arbitration_rules.html

¹¹⁵ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 28. ISBN 80-7175-051-4.

¹¹⁶ viz pozn. ¹¹⁵

Prvním typem procesních účinků jsou situace, kdy jde o derogaci jurisdikce státních soudů spolu s povinností zastavit řízení na námitku strany. V tomto případě platná rozhodčí smlouva má již zmíněné negativní účinky vůči pravomoci soudů obecných, kdy pokud by v praxi došlo k situaci, že jedna ze stran podá žalobu u soudu obecného, i přes existenci platné rozhodčí smlouvy, má soud povinnost na základě námítky žalované strany toto řízení zastavit. Tato povinnost je státům ukládána jak v Newyorské úmluvě v čl. 2 odst. 3, tak i v Evropské úmluvě o mezinárodní obchodní arbitráži v čl. 6 odst. 1. Česká úprava tento účinek upravuje v § 106 OSŘ, kde musí strana námitku uplatnit nejpozději při jejím prvním úkonu ve věci samé. Řízení však nebude zastaveno, pokud se strany dohodnou, že na rozhodčí smlouvě netrvají. Podstatné je také, že soud před zastavením řízení musí zkoumat, zda není rozhodčí smlouva neplatná, neúčinná, nedopadá na konkrétní spor či zda je vůbec způsobilá k použití.

Ve druhém případě jde o účinky, které se týkají vzniku závazku stran předložit spor, který je nějakým způsobem v rozhodčí smlouvě vymezen, určeným rozhodcům či rozhodčímu soudu. Tento účinek rozhodčí smlouvy spočívá v povinnosti, kterou mají strany v okamžiku řešení sporu. Mezinárodní právo zde vychází z obecného principu soukromého práva, tj. *pacta sunt servanda*. Samozřejmě, v okamžiku vzniku sporu by však tato zásada byla pro žalující stranu k ničemu, pokud by právní řády států nezajišťovaly konkrétní mechanismy, jak zajistit průběh řízení i přes nečinnost jedné ze stran. Jako příklad můžeme uvést čl. 4, bod. 2 Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži, kde máme jasně dáno, jak se bude postupovat v řízení *ad hoc* v okamžiku, kdy jedna ze stran v příslušném období nezvolí svého rozhodce. V tomto případě, pokud není mezi stranami dohodnuto jinak, bude rozhodce za stranu, která tak neučinila, zvolen předsedou obchodní komory v zemi, kde v době doručení měla tato strana sporu sídlo či obvyklé bydliště.

Posledním typem procesních účinků jsou závazky z rozhodčí smlouvy i pro právní nástupce smluvních stran. Jak uvádí i ZRR ve svém § 2 odst. 5, rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí. Názor týkající se postoupení, ať už univerzální či singulární sukcesí, se podle Bělohávkova „*vykrytalizoval v mezinárodní praxi tak, že postoupením práv ze smlouvy hlavní se rozhodčí smlouva stává závaznou i pro právního nástupce proto, že dohoda o*

způsobu řešení sporů před rozhodci představuje neoddělitelnou vlastnost postoupeného práva.¹¹⁷ Zároveň však dodává, že „postoupením nároku spojených s dohodou o způsobu řešení sporů v souvislosti s takovými nároky ve formě rozhodčí smlouvy ovšem neznamena, že by ve vztahu k postupiteli (cedent) rozhodčí smlouva zanikala.“¹¹⁸ To potvrzuje i NS ČR ve svém rozhodnutí ze dne 28. 4. 2005¹¹⁹, kdy na konkrétním příkladu uvádí, že pokud na správce konkurzní podstaty přechází prohlášením konkurzu oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, opravňuje správce konkurzní podstaty také k výkonu práv ze smluv uzavřených úpadcem před prohlášením konkurzu. V tomto případě však jedna ze smluv obsahovala i rozhodčí doložku, takže NS uvádí, že je tento správce vázán i touto doložkou.

Jak už jsem uvedl v předchozích částech práce, samostatnost rozhodčí smlouvy od smlouvy hlavní je v odborné literatuře nepochybná, avšak v této souvislosti nelze smlouvu hlavní vyloučit, „jelikož rozhodčí smlouva, sama bez vazby na „zdroj sporu“, nemůže být postupována.“¹²⁰ Jak uvádí Rozehnalová, „lze předpokládat, že právním důvodem postupu může být smlouva (například postup pohledávky) nebo zákon (dědění, subrogace na základě zákona). Není-li otázka právního režimu nástupnictví v případě rozhodčí smlouvy výslovně upravena, je možné odvozovat otázku právního režimu právě od právního důvodu postupu.“¹²¹ To následně otvírá širokou diskuzi v odborné literatuře, jaké rozhodné právo bude na tento postup uplatňováno v případě, že si tuto problematiku samy strany nevymezí v rozhodčí smlouvě? Zda to bude legis arbitri či právo, kterým se řídí rozhodčí smlouva, či právo, kterým se řídí závazek, ke kterému se rozhodčí smlouva vztahuje. Dle Rozehnalové jsou všechny možnosti pravděpodobné, avšak nejpravděpodobnější řešení, ke kterému dochází a s kterým se ztotožňují, je situace, kdy zvláště u stálých rozhodčích soudů budou rozhodci rozhodovat podle legis arbitri a danou otázku posoudí podle norem uplatňovaných na daném území.

Další spornou otázkou je přítomnost mezinárodního prvku, kdy bylo rozhodčí řízení původně mezinárodní, avšak v důsledku postupu řízení přišlo o mezinárodní prvek, a stalo se z něj řízení vnitrostátní. Mají pak možnost strany soudit spor mimo

¹¹⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. str. 142. ISBN 978-807-1793-427.

¹¹⁸ viz pozn. ¹¹⁷

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 1051/2004

¹²⁰ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 195. ISBN 978-80-7478-004-2.

¹²¹ viz pozn. ¹²⁰

území státu? Stejně tak, jak bude postupovat cizí soud v případě, kdy se na něj rozhodci obrátí v rámci jeho funkce kontrolní či pomocné? Podle Rozehnalové by mohlo dojít k situaci, „*kdyby vnitrostátní soudy, kterým byla odepřena pravomoc o věci rozhodnout, mohly při uznávání a výkonu rozhodčího nálezu odepřít jeho uznání pro porušení veřejného pořádku.*“¹²² Následně ale Rozehnalová dodává, že „*na druhé straně lze nesporně odkázat na dobrou víru stran a na zásadu perpetuatio fori, kterou by snad šlo také v tomto případě argumentovat.*“¹²³ Samozřejmě vše záleží na uplatňovaném vztahu práva tohoto státu vůči rozhodčímu řízení, kdy z pohledu doktríny smluvní tento problém totiž fakticky nevznikne. Zároveň není potřeba tento problém řešit v okamžiku, kdy se strany sporu v průběhu řízení nebudou na soudy obecné vůbec obracet.

3.4 Rozhodné právo pro řešení merita sporu

Právo rozhodné pro řešení merita sporu je takové právo, které je rozhodné pro hlavní smlouvu, podle kterého mají rozhodci věc rozhodnout a vydat rozhodčí nález. Na základě smluvního přístupu, který je ve světě nejčastěji praktikován, je první volba rozhodného práva dána na vůli stran¹²⁴. Ať už vnitrostátní předpisy, jako např. § 119 ZMPS či mezinárodní úmluvy jako Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži v čl. 7 odst. 1, tento způsob volby podporují. Důvod, proč tento způsob volby rozhodného práva pro meritum sporu doporučit všem potencionálním účastníkům rozhodčího řízení, je v právní jistotě. Po učiněné volbě totiž strany získávají jistotu, jaké právo bude aplikováno, a tím se zároveň předchází rizikům spojených „*s dodatečným určením rozhodného práva na základě kolizní normy, které se mohou od sebe odlišovat hraničními určovateli.*“¹²⁵ Volba práva stranami sporu je tedy primárním záměrem většiny právních řádů světa. Tato volba může spočívat jak v předmětu volby (tzn., zda bude aplikováno pouze platné právo státu či i nestátní pravidla), tak i v kombinaci

¹²² ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 196. ISBN 978-80-7478-004-2.

¹²³ viz pozn. ¹²²

¹²⁴ Příklad rozhodčí doložky: Veškeré spory vyplývající z této smlouvy, včetně otázek její platnosti či následků neplatnosti, jakož i vztahy se smlouvou související, se budou řídit, nestanoví-li ustanovení smlouvy jinak, českým právem.

¹²⁵ PAUKNEROVÁ, M. Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2013, lxxiii, Rekodifikace, s. 788. ISBN 978-807-4783-685.

právních řádů (tzv. depeccage) či úplnosti zvoleného řádu (tj., zda se uplatní právo jako celek či jenom některé konkrétní normy daného právního řádu).

Důležitým faktorem bude také typ hlavní smlouvy, z které bude daný spor vycházet. Nejtypičtějším spory v mezinárodní obchodní arbitráži jsou spory ze smluv kupních nebo smluv o půjčkách či o dílo.

Pokud chybí volba rozhodného práva v rozhodčí smlouvě, musí si dané právo zvolit sami rozhodci. Způsob, jakým určit rozhodné právo, pak tedy závisí na vůli konkrétních rozhodců, stejně tak však na právních předpisech, které jsou pro daný stát závazné. Volba práva se tedy vztahuje mimo legis fori i na normy mezinárodního práva soukromého, tj. na kolizní normy nebo na tvorbu kolizních pravidel (v případě neexistence volby práva) samotnými rozhodci. Mimo to lze určit přímo hmotné právo, které bude v daném případě přiměřené a které se rovnou aplikuje. Další možností je využití tzv. lex mercatoria, transnacionálního práva mezinárodních obchodníků. Jde o soubor mezinárodních obchodních zvyklostí (které jsou formulované jako např. INCOTERMS či neformulované), obecně uznané právní principy a zásady, formulářové smlouvy či soukromé uměle vytvořené soubory zásad mezinárodních smluv či smluvního práva jako např. Zásady mezinárodních obchodních smluv vypracované organizací UNIDROIT. Tyto zásady a zvyklosti nejsou na rozdíl od právních norem pro nikoho závazné, avšak v průběhu let se staly nedílnou součástí mezinárodního práva.

V české právní úpravě se jak v ZRŘ, tak i v ZMPS výslovně uvádí zásada legis fori pro aplikaci kolizních norem. Avšak při posuzování konkrétního sporu a hledání rozhodného práva musí také rozhodce dát pozor na § 2 ZMPS, tj. na aplikační přednost mezinárodních smluv, stejně tak i evropských předpisů vůči ZMPS. Konkrétní volba mezinárodní úmluvy tedy bude závislá právě na typu hlavní smlouvy a zároveň na tom, které normy obsahují přímou úpravu určité právní problematiky. Touto úpravou bude v případě obchodních smluv pravděpodobně *Videňská úmluva*. Podle čl. 6 Úmluvy však aplikační přednost této Úmluvy mohou strany sporu v rozhodčí smlouvě vyloučit. Pokud tedy rozhodci nebudou moci použít žádnou mezinárodní úmluvu, která by jim stanovila rozhodné právo, použijí evropské předpisy, a to konkrétně nařízení Řím I v oblasti smluvních závazků a Řím II pro oblast závazků mimosmluvních. Je však třeba upozornit na čl. 4. odst. 3, který umožňuje rozhodcům aplikovat takové právo země, které je s okolnostmi případu spjato mnohem více, než by jim poskytovala volba práva

podle čl. 4 odst. 1 a 2. Aplikace ZMPS tedy přichází v úvahu pouze tehdy, kdyby rozhodci nenalezli potřebné kolizní normy v těchto normách. Tento postup se však vztahuje na situace, kdy rozhodci rozhodují ve sporu ad hoc. V případě rozhodování před stálými rozhodčími soudy se řády těchto soudů drží stejně jako u procesních norem práva platného v místě sídla tohoto soudu. Zároveň „*neexistuje snad jediný řád, který by nerespektoval vůli stran.*“¹²⁶. I když bude rozhodné právo zvoleno stranami či rozhodci, toto právo musí být vždy rozhodci aplikováno v souladu s ustanoveními § 23 a § 24 ZMPS.

Zvláštním typem rozhodného práva může být řízení sporu podle zásad spravedlnosti. Podle § 119 ZMPS takto může rozhodce rozhodovat v okamžiku, kdy byl k tomuto způsobu řešení sporu stranami zmocněn srozumitelně, jasně a určitě. Rozhodování podle zásad spravedlnosti je v mezinárodní teorii i praxi považováno jako způsob rozhodování mimo právo, tedy případ, kdy se nepoužívá žádný právní předpis, nýbrž morální zásady a chápání principu spravedlnosti rozhodujícími rozhodci. Rozhodci se však musí zdržet jakéhokoli vybočení z kontextu mezinárodní praxe a zvyklostí, musí zachovat rovnost stran a dojít k transparentnímu výsledku, který dostatečně odůvodní. Tento způsob rozhodování však skýtá několik rizik, jmenovitě například naprostá nepředvídatelnost rozhodnutí rozhodců, kteří mohou mít naprosto odlišné chápání spravedlnosti než účastníci řízení. Toto riziko jde aspoň z části eliminovat stanovením určitých mantinelů, resp. kritérií, kterých by se měli rozhodci při rozhodování držet. Na druhou stranu, volba tohoto způsobu umožňuje jedinečné a individuální posouzení sporu, které se v situaci, kdy je spor mezi stranami velmi specifický a v mezinárodní praxi ne příliš častý, může vyplatit.

¹²⁶ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 261. ISBN 978-80-7478-004-2.

4. Organizace a průběh rozhodčího řízení

„Rozhodčí řízení se zpravidla zahajuje podáním (doručením) žaloby druhé straně, rozhodci nebo rozhodčímu soudu, přičemž takovéto podání má stejné právní účinky jako podání žaloby státnímu soudu.“¹²⁷ Jak už jsem uvedl v kapitole o rozhodčí smlouvě, tak jako ovlivňuje zvolený druh řízení obsah smlouvy, tak následně ovlivňuje průběh celého řízení, který je touto smlouvou podpořen. V okamžiku zvolení rozhodčího řízení ad hoc si strany sporu musí v rozhodčí smlouvě kromě běžných náležitostí upravit i konkrétní průběh tohoto řízení. V okamžiku nesplnění této povinnosti si sami rozhodci musí určit postup v řízení. Další povinnosti stranám vyvstávají z administrativy, tj. jak se bude doručovat, kolik stejnopisů se bude rozesílat, místo konání ústního jednání či jazyk, v jakém má být žaloba podána. Všechny tyto problémy stranám odpadají v okamžiku zvolení rozhodčího řízení institucionálního. V praxi pak stačí v rozhodčí smlouvě odkázat na příslušný soud, příp. na jeho řád, který tyto informace obsahuje. Stejně tak tyto řády stanoví přesný obsah, který musí žaloba při podání na daný soud mít. Pokud si strany neodkáží v rozhodčí smlouvě na žádný řád stálého soudu, obecně platí, že by „žaloba měla obsahovat stejné náležitosti jako žaloba podaná státnímu soudu. Měl by to být písemný návrh, který by obsahoval jména a adresy stran, vylíčení skutkové podstaty, uvedení rozhodného práva, založení pravomoci rozhodců, žalobního petitu (návrhu, jak mají rozhodci rozhodnout) a musí být podepsán.“¹²⁸ Nejdůležitější a dle Rozehnalové i praxí ne vždy zcela doceněnou věcí, kterou by strany sporu nikdy neměly zapomenout uvést, je právě rozhodné právo a s ním spojené sudiště, tj. místo konání rozhodčího řízení. Jak uvádí Holtzmann, „místo konání arbitráže ovlivňuje to, které právo „ovládá“ řízení, co může být rozhodováno, kdo bude rozhodce a jak bude prováděno řízení.“¹²⁹ Pokud vezmeme v úvahu aplikaci jurisdikční doktríny a aplikace procesních pravidel ve smyslu legis arbitri, nedá se s tímto názorem nesouhlasit. Problém sudiště je také z pohledu jurisdikční doktríny vlastní pouze mezinárodnímu rozhodčímu řízení, jelikož ve vnitrostátním o místě

¹²⁷ RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, s. 33. ISBN 80-7175-051-4.

¹²⁸ viz pozn. ¹²⁷

¹²⁹ HOLTZMANN, Howard M. Dispute Resolution Procedures in East-West Trade. In: Int'l L. 1979. s. 233.

jednání nemůže být pochyb. Samotný výběr sudiště často pro strany sporu skýtá několik faktorů. Jsou to jak faktory právní, tak i faktory mimoprávní. Strany sporu si musí nejen zjistit, jakým způsobem daný stát a jeho právní řád nazírá na rozhodčí řízení, jakou doktrínu vůči němu uplatňuje, jaká je v daném státě kvalita rozhodců či administrativy, a v neposlední řadě i různé poplatky a celkové náklady řízení, které budou s řízením spojeny, ale zároveň i zda např. daný stálý rozhodčí soud má nějakou tradici rozhodování, jakou má historii či specializaci, jako například Londýn pro rozhodování finančních a pojišťovacích sporů či New York pro spory vzniklé na finančních trzích.

Co se týče samotného místa projednání, jeho ustanovení je klíčové zejména pro faktickou příslušnost rozhodčího řízení ke konkrétnímu místu a tím navázané pravomoci a příslušnosti orgánu státu, na jehož území toto místo je. O místě konání zpravidla rozhodují samy strany v rozhodčí smlouvě, ať už odkazem na konkrétní místo zasedání rozhodčího senátu, či odkazem na místo sídla rozhodčího soudu. „*Tato možnost – výběr místa zasedání senátu stranami – je předvídána prakticky všemi národními úpravami.*“¹³⁰ V České republice je volba místa projednání stanovena v § 17 ZRŘ. Způsob této volby je výslovný či konkludentní, kdy první z nich se vztahuje na řízení ad hoc, naopak druhý způsob je vlastní v okamžiku, kdy se strany domluví na vyřešení jejich sporu stálým rozhodčím soudem. Tam potom stačí odkaz na jeho řád, a tím i zároveň dochází k volbě sudiště, které se buď kryje se sídlem daného soudu či je sudiště ustanoveno jinými způsoby uvedenými v tomto řádu. Příkladem může být doložka v souvislosti s řízením před rozhodčím soudem v Paříži: „*Veškeré spory vyplývající z této smlouvy budou řešeny u Rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži. Místem zasedání rozhodčího senátu bude... (uvedeno místo jiné než Paříž).*“¹³¹

Problematiku organizace a průběhu rozhodčího řízení bych dále místo obecného teoretického popisu rád probral na konkrétním subjektu, který se na mezinárodní rozhodčí řízení zaměřuje, a podle jehož řádu tedy budu schopen čtenáři osvětlit reálný průběh rozhodčího řízení z pohledu strany sporu. Jako tento subjekt jsem si vybral Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži.

¹³⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 237. ISBN 978-80-7478-004-2.

¹³¹ viz pozn. ¹³⁰, s. 238

4.1 Historie soudu a jeho orgány

Mezinárodní rozhodčí soud při MOK v Paříži (dále jen „Soud“) byl založen v roce 1923 a jako takový je jeden z nejstarších rozhodčích soudů na světě. Poté, co byla v roce 1919 založena MOK v Paříži, většina představitelů chtěla zřídit rozhodčí soud, který bude řešit vzniklé spory v institucionalizované arbitráži. Převládala zde totiž myšlenka, že by bylo nebezpečné ponechat soukromou arbitráž bez organizace. V průběhu let si tento soud musel vytvořit různé techniky řešení sporů, které byly nutné hlavně z důvodů rozdílnosti mezi stranami sporu, ať už sociálních, právních či jazykových. Zároveň se ve svých pravidlech snaží zajistit stranám co největší volnost při výběru místa řízení či způsobu vedení rozhodčího řízení.

Mezi orgány soudu řadíme plenární zasedání (plenary session), předsedu rozhodčího soudu a sekretariát, který se skládá z generálního tajemníka (secretary general), generálního poradce (general counsel) a několika poradců, kteří pocházejí z různých zemí. Sám soud uvádí několik základních výhod, proč by si daný subjekt měl zvolit v řešení svého sporu právě tento Soud.

Jedním z důvodů je jak jeho reputace, zejména v jeho tradici řešení mezinárodních sporů od roku 1923, tak i jeho mezinárodní uznání mezi odbornou veřejností. Dalším důvodem je právě jeho mezinárodnost, kdy Soud např. v roce 2010 řešil spory ve 12 různých jazycích. Dále soud uvádí výhody spočívající v jeho neutralitě a dostupnosti, kdy každá strana sporu má možnost kontaktovat příslušnou pobočku Soudu s jakýmkoli otázkami týkajícími se například rozhodčí doložky. Několik dalších výhod je spatřováno ve flexibilitě Soudu, snadno předpokládaných nákladech řízení či zachování všech obchodních tajemství. Soud ve svém řádu nijak nestanovuje, kdo může či nemůže být rozhodcem, stejně tak nijak nelimituje subjekty řízení. Jak sám popisuje, každý může využít služeb Soudu, ať už jsou to soukromá společnost, mezinárodní organizace, stát, státní orgán či fyzická osoba. Tento široký záběr potencionálních stran sporu se pozitivně projevil v počtu národností, které se k Soudu obrací. Od založení Soud vyřešil přes 20 000 sporů týkajících se přes 180 států. Dle *statistiky za rok 2014*¹³² Soudu přišlo 791 žádostí o řešení sporů týkajících se více než 140 států, kde

¹³² International Chamber of Commerce. Products and Services/Arbitration and ADR/ Arbitration/ Introduction to ICC Arbitration/ Statistics [online]. [cit. 20-03-2015]. Dostupné z: <http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/Introduction-to-ICC-Arbitration/Statistics/>

rozhodovali rozhodci ze 79 různých států. Průměrná částka, o kterou se vedl spor, byla v 76,5 % případů přes 1 000 000 dolarů.

4.2 Postup před zahájením řízení

Jedinou podmínkou, kterou Soud stanoví a která je nutná k realizaci rozhodčího řízení před tímto Soudem, je uzavření rozhodčí smlouvy, kde se strany sporu dohodly na řízení před Soudem.

4.2.1 Rozhodčí smlouva

Tento souhlas je většinou uzavřen v podobě rozhodčí doložky, která má následující znění: „*Všechny spory vzniklé z nebo ve spojení s touto smlouvou budou vyřešeny v souladu s Pravidly arbitráže MOK (Rules of Arbitration)*¹³³, *jedním nebo více rozhodci jmenovanými v souladu s Pravidly.*“¹³⁴ Pokud se strany dohodly, že se podrobí rozhodčímu řízení v souladu s těmito Pravidly, má se za to, že se podrobily Pravidlům platným v době zahájení rozhodčího řízení, pokud nedošlo k dohodě, že se strany podrobí Pravidlům platným ke dni podpisu rozhodčí smlouvy. Celé řízení se vede v souladu s Pravidly Soudu, a pokud některou otázku tato Pravidla neřeší, aplikují se všechna pravidla, na kterých se strany dohodnou nebo pokud se strany nedohodnou, která určí Rozhodčí senát, ať již přitom bude či nebude odkázáno na procesní pravidla národního práva upravující rozhodčí řízení. Tuto doložku si mohou strany dále upravit podle svých preferencí, typicky doplňují počet rozhodců, rozhodné právo, soudiště či jazyk, kterým se řízení povede. Pokud si tyto aspekty samy neupraví, ať už na začátku či v průběhu řízení, automaticky se pro volbu těchto náležitostí použijí daná Pravidla. Rozhodčí smlouva je poté závazná.

¹³³ International Chamber of Commerce. 2012 Arbitration Rules (Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce), (účinné od 1. ledna 2012) [online]. [cit. 20-03- 2015]. Dostupné z: <http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-andadr/arbitration/icc-rules-of-arbitration/>

¹³⁴ V originálu: All disputes arising out of or in connection with the present contract shall be finally settled under the Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce by one or more arbitrators appointed in accordance with the said Rules.

Pokud jakákoli strana sporu zpochybňuje platnost, existenci či rozsah dané rozhodčí smlouvy, je na rozhodčím senátu dle čl. 6 odst. 3, aby posoudil existenci rozhodčí smlouvy v souladu s Pravidly a případně buď rozhodl o pokračování v řízení či oznámil jeho zastavení. Pouze v případech čl. 6 odst. 4 bude o tomto rozhodovat Soud na návrh Sekretariátu.

4.3 Průběh řízení

Celý průběh řízení od podání žaloby až po vydání rozhodčího nálezu je upraven v Pravidlech rozhodčího řízení, která jsou účinná od 1. 1. 2012. Je důležité na začátku upozornit, že dle čl. 1 odst. 2 sám Soud nijak spor mezi stranami nerozhoduje. Spor samotný totiž rozhoduje nezávislý rozhodce či rozhodci, kteří jsou jmenováni právě Soudem, a samotný soud je zde pouze proto, aby na celý proces, od jeho zahájení až po vydání rozhodčího nálezu, dohlížel, čímž se zajišťuje kvalita celého řízení a zároveň bezpečný výkon rozhodčího nálezu. V čl. 3 je ustanoveno, že veškeré podání či písemné komunikace musí být na Soud podány v příslušném počtu. V praxi to znamená jednu kopii pro každou stranu, jednu pro Sekretariát a jednu pro každého rozhodce.

4.3.1 Zahájení řízení

Řízení se dle čl. 4 odst. 1 zahajuje tzv. žádostí o zahájení řízení (Request for Arbitration), kde žalobce uvede základní údaje dle odst. 3, jako jsou jména a adresy stran sporu, adresy zástupce žalobce, všechny důležité informace o sporu, rozhodčí smlouvu, žalobní návrh včetně údajů o žalovaných částkách apod. Den doručení tohoto požadavku Sekretariátu se považuje za den zahájení arbitráže mezi stranami sporu.

Po obdržení všech požadovaných informací a po zaplacení vstupního poplatku, který podle Appendixu III čl. I, obsaženého v Pravidlech, činí 3 000 dolarů, informuje Sekretariát druhou stranu a vyzve ji, aby do třiceti dnů od doručení odeslala zpět Sekretariátu tzv. „odpověď“ (Answer), která musí podle čl. 5 odst. 1 obsahovat údaje jako jméno a adresu, jméno a adresu případných zástupců v arbitráži, vyjádření ke všem skutečnostem a okolnostem sporu spolu s vyjádřením k žalobnímu návrhu spolu

s případným protinávrhem. Po doručení této odpovědi Sekretariát tyto informace poskytne ostatním stranám, kdy v případě, že je zároveň obsažen i protinávrh, poskytne stranám dalších třicet dnů na odpověď. Pokud Sekretariát obdrží tuto odpověď, vyzve žalobce k úhradě zálohy nákladů řízení, které budou sloužit k zajištění dalších administrativních kroků. Je běžné, že Sekretariát bez obdržení této platby neprovede žádný další úkon, jako například ustanovení rozhodčího senátu.

4.3.2 Jmenování rozhodců a ustanovení rozhodčího senátu

Podle čl. 12 odst. 1 bude rozhodčí senát složen buď z jednoho či tří rozhodců v případě, že si strany nesjednají v rozhodčí smlouvě jiný počet. Pokud si tedy strany nestanoví počet rozhodců vůbec, sám Soud rozhodne o ustanovení jednoho rozhodce, kromě případů, kde Soud uzná, že je spor takového charakteru, že bude potřeba tří rozhodců. V takovém případě musí žalobce do patnácti dnů od obdržení tohoto rozhodnutí soudu jmenovat jednoho rozhodce a zároveň musí žalovaný do patnácti dnů od zvolení žalobce nominovat svého rozhodce. Posledního rozhodce, který bude zároveň i předsedou rozhodčího senátu, zvolí sám Soud, ledaže si strany neujednaly něco jiného. Pokud strany v daném časovém harmonogramu rozhodce nezvolí, udělá to za ně samotný Soud. Takto navržené rozhodce pak musí Soud schválit, přičemž zkoumá vztah rozhodce ke stranám sporu, jeho národnost, bydliště a v neposlední řadě i jeho schopnosti rozhodovat tento spor v rámci Pravidel. Totéž platí pro Generálního tajemníka, který schvaluje rozhodce, jediného rozhodce či předsedy Rozhodčích senátů dle čl. 13 odst. 2. za předpokladu, že tyto osoby předložily prohlášení o nezávislosti bez omezení, nebo že omezující prohlášení o nezávislosti nezavdalo příčinu pro vznik námitek. Pokud rozhodne, že tito rozhodci nemůžou být potvrzeni, věc předá Soudu.

4.3.3 Odmítnutí a nahrazení rozhodců

Dle čl. 14 může dojít k situaci, kdy strany sporu odmítnou rozhodce, ať už z důvodu nedostatku jeho nezávislosti nebo z jiného důvodu, kdy toto oznámení musí

být podáno, spolu se skutečnostmi, na základě kterých se tohoto podezření domnívají, v písemné formě Sekretariátu. Toto odmítnutí je přípustné, pokud bylo stranou sporu zasláno buď do třiceti dnů ode dne, kdy bylo této straně doručeno oznámení o jmenování či potvrzení rozhodce, nebo do třiceti dnů ode dne, kdy strana prohlašující odmítnutí byla informována o skutečnostech a okolnostech, na nichž je odmítnutí založeno, pokud tento den následuje po doručení tohoto oznámení. Sekretariát poté poskytne příležitost se dotčenému rozhodci, druhé straně či ostatním členům rozhodčího senátu písemně vyjádřit. Soud poté rozhodne o přípustnosti a zároveň v případě potřeby o podstatě odmítnutí. Nahrazení probíhá na základě čl. 15, kdy je rozhodce nahrazen v případě úmrtí, po přijetí rezignace Soudem, po přijetí jeho odvolání Soudem nebo na základě žádosti všech stran.

4.3.4 Řízení před rozhodci

Dle čl. 16 musí Sekretariát ihned poté, co byla uhrazena záloha na náklady řízení a zároveň poté, co byl ustanoven Rozhodčí senát, předat spis tomuto senátu. Pokud se strany nedohodly jinak, může Rozhodčí senát ihned po předání spisu nařídit jakékoli předběžné opatření dle čl. 28 odst. 1., jenž bude považovat za přiměřené. Toto nařízení může senát podmínit přiměřenou zárukou požadovanou po žádající straně. Tato záruka má sloužit jako pojistka před zneužíváním tohoto institutu, jakožto možnosti poškodit druhou stranu ještě před samotným vydáním rozhodčího nálezu. V okamžiku, kdy strana sporu nemůže čekat na ustanovení Rozhodčího senátu a nutně potřebuje vydat toto předběžné opatření, může využít čl. 29, kdy tuto žádost uplatňuje skrze speciální formulář.

Hned po předání spisu musí Rozhodčí senát podle čl. 23 vypracovat tzv. procesní harmonogram (Terms of Reference), ať už na základě dokumentů, které spis obsahuje nebo za přítomnosti stran s ohledem na jejich poslední návrhy. Tento dokument obsahuje taxativní výčet informací o daném řízení, ať už celé jméno a právní formu stran, doručující adresy stran, shrnutí jednotlivých nároků s údajem o částkách uplatňovaných žalobou či protižalobou, celá jména rozhodců a jejich povolání a adresy, místo rozhodčího řízení či domluvené rozhodné a procesní právo. Tento harmonogram

je následně podepsán jak stranami sporu, tak i Rozhodčím senátem a musí být zaslán zpět Soudu nejpozději do dvou měsíců ode dne, kdy mu byl předán spis. Podle odst. 4 od tohoto okamžiku nemůže žádná ze stran uplatnit požadavek či návrh, který by se vymykal požadavkům obsaženým v procesním harmonogramu kromě případů, kdy byl tento požadavek povolen Rozhodčím senátem, který před tím zkoumal povahu nového nároku, stejně tak i jeho oprávněnost ve vztahu k fázi řízení.

4.3.5 Zjištění skutkového stavu

Obsahem čl. 25 je zjištění skutkového stavu, kde se klade důraz na jeho zjištění v co nejkratším možném čase všemi dostupnými prostředky. Pokud strany sporu nežadají, aby se konalo ústní jednání, může Rozhodčí senát rozhodnout spor pouze na základě dokumentů předložených stranami. Tato možnost se objevuje v okamžiku, kdy strany sporu výrazně spěchají na vydání rozhodčího nálezu, stejně tak se snaží minimalizovat náklady řízení. V případě realizace ústního jednání tedy Rozhodčí senát po prostudování všech písemných podání stran a dokumentů, o která se opírají, vyslechne osobně strany sporu, jestliže o to požádají nebo z vlastní iniciativy. Stejně tak může senát rozhodnout o výsledku znaleců či svědků, kteří mu pomůžou osvětlit daný skutkový stav, ať už v přítomnosti, či pokud byly řádně obeslány, v nepřítomnosti stran. V průběhu řízení může také senát kdykoli vyzývat strany, aby poskytly dodatečné důkazy.

Pokud se tedy koná ústní jednání, vyzve Rozhodčí senát dle čl. 26 odst. 1 strany oznámením v dostatečném předstihu, aby se dostavily k ústnímu jednání v den a na místo v oznámení stanovených. Pokud se některá ze stran bez předchozí omluvy, ačkoli byla řádně obeslána, nedostaví k ústnímu jednání, má Rozhodčí senát pravomoc v tomto jednání dále pokračovat. Ústního jednání se tedy účastní pouze zúčastněné strany, kdy bez souhlasu Rozhodčího senátu a stran se ústního jednání nemohou účastnit žádné další osoby. Tímto opatřením je zajištěna jak ochrana obchodních tajemství, tak i ochrana zúčastněných stran. Strany vystupují osobně či prostřednictvím řádně zmocněných zástupců, které dříve uvedly. Jakmile má Rozhodčí senát dostatek informací a podkladů k vydání rozhodčího nálezu, prohlásí řízení za ukončené. Zároveň

musí oznámit Sekretariátu a stranám sporu, do jakého data předloží Soudu ke schválení rozhodčí nález podle čl. 33. Od tohoto okamžiku pak žádná ze stran sporu nemůže činit žádná další podání ani předkládat důkazy, pokud si to sám Rozhodčí senát nevyžádá.

4.3.6 Vydání rozhodčího nálezu

Vydání rozhodčího nálezu je upraveno v čl. 30 odst. 1, kde je stanovena obecná lhůta, do kdy musí Rozhodčí senát tento nález vydat. Tato lhůta je šest měsíců a začíná běžet ode dne posledního podpisu procesního harmonogramu Rozhodčím senátem či stranami sporu. Zvláštní režim je ustanoven pro situaci, kdy se jedna ze stran odmítla zúčastnit tvorby procesního harmonogramu, případně ho odmítla podepsat podle čl. 23 odst. 3. V tomto případě tato šestiměsíční lhůta běží od okamžiku, kdy Sekretariát oznámí Rozhodčímu senátu schválení tohoto harmonogramu Soudem.

V případě, že se Rozhodčí senát skládá z více jak jednoho rozhodce, je rozhodčí nález vydán na základě většinového hlasování. Není-li možné shody dosáhnout, rozhoduje a nález vydává předseda rozhodčího senátu sám. Tento nález musí obsahovat vedle rozhodnutí ve věci i odůvodnění, v kterém rozhodčí senát zdůvodní svoje rozhodnutí. Pokud dojde ke smíru mezi stranami a daný spis už je podle čl. 16 řádně předán rozhodčímu senátu, může být tato dohoda se souhlasem senátu na žádost stran obsažena v rozhodčím nálezu.

Důležitý krok je pak obsažen v čl. 33, kdy sám rozhodčí senát musí ještě před samotným podpisem vyhotoveného rozhodčího nálezu tento nález zaslat Soudu na jeho přezkoumání co do správnosti formy. Soud také, aniž by zasahoval do nezávislosti rozhodování senátu, může upozornit na některé problematické body v daném nálezu a doporučí senátu jeho přezkum. V okamžiku schválení daného nálezu Rozhodčí senát nález podepíše a podle čl. 34 je tento nález Sekretariátem doručen všem stranám, samozřejmě za předpokladu, že byly všechny náklady řízení uhrazeny. Další oficiální kopie se vyhotoví ověřené Generálním tajemníkem pouze na základě oprávněné žádosti. Zároveň originální rozhodčí nález uloží na Sekretariátu. Tento nález je podle čl. 34 odst. 6 pro strany závazný, protože po předložení jakéhokoli sporu k projednání na začátku řízení se podle těchto Pravidel strany zavazují, že splní jakýkoli rozhodčí nález z toho

vzešlý bez prodlení a zároveň se má za to, že se vzdávají práva na jakoukoliv formu opravného prostředku. Strany sporu, stejně tak i rozhodčí senát, mohou v případě některé typografické či písařské chyby tuto chybu opravit a do třiceti dnů od doručení tohoto nálezu stranám, tento návrh předložit Soudu k jeho schválení. V případě, že nedojde k žádným formálním změnám na rozhodčím nálezu, je tento nález přímo vykonatelný dle Newyorské úmluvy.

Další články se věnují nákladům řízení, které není dle mého uvážení potřeba blíže popisovat, pouze doplním, že si každá strana sporu může předběžně spočítat náklady celého řízení na kalkulačce dostupné na oficiálních stránkách MOK.¹³⁵

¹³⁵ International Chamber of Commerce. Products and Services/Arbitration and ADR/ Arbitration/ Cost and Payment / Cost Calculator [online]. [cit. 20-03-2015]. Dostupné z: <http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-and-adr/arbitration/cost-and-payment/cost-calculator/>

Závěr

Mezinárodní rozhodčí řízení, dříve využívané spíše sporadicky, se stává v posledních letech stále častěji předmětem diskuzí a zájmu z pohledu ekonomických a právních subjektů. Je důležité říci, že tento rozvoj jde ruku v ruce s rostoucí globalizací světa, kdy spolu s rostoucí globalizací roste i provázanost ekonomických trhů. Ekonomické subjekty, ať už malé či velké, jsou těmito okolnostmi donuceny expandovat za hranice svého domovského státu, čímž nevyhnutelně vstupují do mezinárodněprávních vztahů. I když o tomto tématu probíhají stále diskuze a počet mezinárodních rozhodčích řízení neustále roste, několik základních věcí není ještě zcela vyjasněno. Někdy na tom mají podíl odlišné přístupy jednotlivých států k rozhodčímu řízení, či naopak samy právní prameny upravující tuto tematiku, nejsou dostatečné. Několik takových případů jsem ve své práci uvedl, jako například nejednotnost názorů v případě aplikace čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv vůči rozhodčímu řízení.

Je zajímavé sledovat vzrůstající oblibu rozhodčího řízení před řízeními státními. V případě mezinárodního rozhodčího řízení je tato preference očekávaná a ne tak výrazně překvapující, avšak vzrůstající obliba rozhodčího řízení ve vnitrostátních sporech je už více než pozoruhodná. Bude zajímavé sledovat, zda obliba a stoupající množství rozhodčích řízení probíhajících po celém světě nějakým způsobem zásadně ovlivní právní normy týkající se úpravy rozhodčího řízení v národních rádech, či dokonce předpisy upravující řízení před soudy obecnými.

Z důvodu obsáhlosti celého tématu jsem se nemohl věnovat všem aspektům týkajícím se mezinárodního rozhodčího řízení. Zejména jsem musel vynechat problematiku rozhodců, jakož i téma uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Na druhou stranu se mi však podařilo popsat a definovat vymezené cíle, zejména vymezení postavení mezinárodního rozhodčího řízení v systému tuzemského práva a zároveň osvětlit jeho základní parametry. Postupně jsem se věnoval vztahu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a rozhodčího řízení či průběhu rozhodčího řízení před Mezinárodním rozhodčím soudem v Paříži. Jádrem své práce však spatřuji ve druhé a třetí kapitole, které se věnují vymezení rozhodčího řízení a stanoví jeho základní předpoklady a charakteristiky.

V průběhu mé diplomové práce jsem si také uvědomil, jaký obrovský vliv mají doktríny uplatňované daným státem na postup či celkový obraz rozhodčího řízení, protože právě tyto doktríny poté ovlivňují konkrétní právní normy, jejich vznik a hlavně jejich interpretaci, která je zvláště u mezinárodních smluv tak důležitá. A nemůžeme se tomu nijak divit, nejdůležitější úmluva upravující uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů, v nejbližších letech oslaví své šedesáté výročí, z čehož je pochopitelné, že způsob výkladu ovlivní výrazným způsobem její aplikaci, a tím i mezinárodní rozhodčí řízení samotné.

Jsem velmi zvědav, zda samo mezinárodní rozhodčí řízení dokáže udržet tempo s moderní dobou a technologiemi, kterými je tato doba doprovázena, či zda se nestačí podřítit současným trendům a vstoupit do společnosti soudů obecných, které tento trend udržují jen velice těžko.

Seznam zkratek

ADR	alternativní způsoby řešení sporů
EHK	Evropská hospodářská komise OSN
ESD	Soudní dvůr Evropské unie
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, sjednaná v Římě dne 4. 11. 1950, a tyto další smluvní dokumenty na Úmluvu navazující (sděl. FMZV č. 209/1992 Sb.)
Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži	Evropská Úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži (vyhl. min. o zahr. věcí č. 176/1964 Sb.)
INCOTERMS	International Commercial Terms
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
MOK (také ICC)	Mezinárodní obchodní komora v Paříži
MS v Praze/Brně	Městský soud v Praze/Brně
Nářízení Brusel I	Nářízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I)
Nářízení Řím I	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. 6. 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)
Nářízení Řím II	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. 7. 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (vyhl. MZV č. 74/1959)
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
OSN	Organizace spojených národů (United Nations)

OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
UNCITRAL	Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (United Nations Commission on International Trade Law)
Ústava	Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky
Vídeňská úmluva	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980 (č. 160/1991 Sb.)
VS v Praze	Vrchní soud v Praze
WIPO	Světová organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organisation)
ZMPS	zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZRŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů

Seznam použité literatury a pramenů

Seznam použité literatury

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2008, 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. str. 186 - 298. ISBN 978-80-7400-096-6.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem. Právník, 2006, roč. 145, č.11, str. 1267-1301 a pozn. pod čarou 72 v citovaném článku.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Význam pojmu majetkové právo v občanskoprávních a hospodářských vztazích, Právo a podnikání č.12, 2005, str. 5-8.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vydání. str. 11 - 1252. ISBN 978-807-1793-427.

BESSION, S. Arbitration and Human Rights. ASA Bulletin, 2006, No. 3, str. 370 - 401.

HOLTZMANN, Howard M. Dispute Resolution Procedures in East-West Trade. In: Int'l L. 1979. str. 233.

JAKSIC, A. Procedural Guarantees of Human Rights in Arbitration Proceedings. A Still Unsettled Problem? Journal of International Arbitration, 2007, Vol. 24, No. 2, str. 159 - 164.

KLEIN, B.; DOLEČEK, M., Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, 2007, str. 8.

KLEIN B. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. Právní fórum, 2008, č.4, str. 131.

KREINDLER Richard H.; MAHLICH, Thomas. C., Das neue deutsche Schiedsverfahrensrecht aus ausländischer Sicht. Neue juristische Wochenschrift, 1998, str. 563 -565.

KUČERA, Z. Mezinárodní právo soukromé, 5. vyd., Brno: Doplněk 2001, str. 401, ISBN 80-7239-100-3.

OBERHAMMER, P., Schiedsgerichtsbarkeit in Zentraleuropa. NWV, Neuer Wiss. Verlag, 2005. str. 261.

PAUKNEROVÁ, M. Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2013, lxxiii, Rekodifikace, str. 788. ISBN 978-807-4783-685.

PLANT, David W. Resolving International Intellectual Property Disputes, Paris: ICC, 1999, str. 243.

ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, str. 25 - 361. ISBN 978-80-7478-004-2.

RŮŽIČKA, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Vyd. 1. Praha: Prospektrum, 1997, str. 17 - 33. ISBN 80-7175-051-4.

RŮŽIČKA, K. Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, str. 20 - 33. ISBN 80-86473-51-1.

SAUSER-HALL, G., L'Arbitrage en droit international prive, In: Annuaire de l'Institut de Droit International, 1952, str. 154.

SAMUEL A., Arbitration, Alternative Dispute Resolution Generally and the European Convention on Human Rights. An Anglo-Centric View. Journal of International Arbitration, 2004, Vol. 21, No. 5, str. 417 - 424 .

ŠÁMALÍK, F. Lidská práva – základ demokratické legitimacy. Právník, 1994, č.1.

Seznam citovaných rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2002, sp. zn. I. ÚS 16/02

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/2002

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 20 Cdo 476/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1945/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2007, sp.zn.29 Odo 226/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 29 Odo 1051/2004

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 8. 11. 2007, sp. zn. 20 Co 313/2007 – 69

Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. 9. 2009, sp. zn. 31 C 56/2008-79

Rozsudek ESD ze dne 23. 3. 1982 ve věci Nordsee Deutsche Hochseefischerei vs. Reederei Mond Hochseefischerei ad., věc 102/81

Rozsudek ESLP ze dne 27. 2. 1980 ve věci Deweer vs. Belgium, stížnost č.. 6903/75

Rozsudek ESLP ze dne 24. 6. 1986 ve věci Lithgow and others against The United Kingdom, stížnost č. 9006/80; 9262/81; 9263/81; 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81

Rozsudek ESLP ze dne 23. 2. 1999 ve věci Suovaniemi v. Finland, stížnost č. 31737/96

Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 10. 1982 ve věci Bramelid and Malmström a ost. vs. Sweden, stížnost č. 8589/79

Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 2. 12. 1991 ve věci Jakob Boss Sohne KG against The Federal Republic of Germany, stížnost č. 18479/91

Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 13. 7. 1990 ve věci Jon Axelsson and others vs. Sweden, stížnost č. 11960/86

Rozsudek Evropské komise pro lidská práva ze dne 4. 3. 1987 ve věci R. vs. Switzerland, stížnost č. 10881/84

Paul Smith Ltd. v. H & S International Holding Co. Inc., [1991] 2 Lloyd's L.Rep., 127, str. 13

Seznam elektronických pramenů

International Chamber of Commerce. 2012 Arbitration Rules (Rules of Arbitration of the International Chamber of Commerce), (účinné od 1. ledna 2012) [online]. [cit. 20-03-2015]. Dostupné z: <http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-and-adr/arbitration/icc-rules-of-arbitration/>

International Chamber of Commerce. Products and Services/Arbitration and ADR/ Arbitration/ Cost and Payment / Cost Calculator [online]. [cit. 20-03-2015]. Dostupné z:

<http://www.iccwbo.org/products-and-services/arbitration-and-adr/arbitration/cost-and-payment/cost-calculator/>

International Chamber of Commerce. Products and Services/Arbitration and ADR/ Arbitration/ Introduction to ICC Arbitration/ Statistics [online]. [cit. 20-03-2015]. Dostupné z: <http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/Introduction-to-ICC-Arbitration/Statistics/>

GOLDHABER, M. The Court that Came in From the Cold, 2001, [cit. 2015-01-15].

Dostupné z: http://www.wilmerhale.com/uploadedFiles/WilmerHale_Shared_Content/WilmerHale_Files/Editorial/News/lawcom_born.pdf

Mapa vymezující průměrnou délku občanskoprávního sporu, [online]. [cit. 19-01-2015]. Dostupné z: <http://www.mapaprutahu.cz>

Oficiální webové stránky Burzy cenných papírů Praha, [online]. [cit. 11-03-2015]. Dostupné z: <http://www.bcphp.cz>

Oficiální webové stránky Rozhodčího soudu při Českomoravské komoditní burze Kladno, [online]. [cit. 11-03-2015]. Dostupné z: <http://www.rozhodcisoud.cz>

Oficiální webové stránky Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, [online]. [cit. 11-03-2015]. Dostupné z: <http://www.soud.cz>

UNCITRAL Arbitration Rules, [online]. [cit. 16-02-2015]. Dostupné z: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/2010Arbitration_rules.html

UNICTRAL Model Law on International Commercial Arbitration [online]. [cit. 16-02-2015] Dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf

Abstrakt

Cílem práce je vymezit postavení mezinárodního rozhodčího řízení v systému tuzemského práva, pojednat o jeho základních aspektech, jeho charakteru z pohledu rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva a z pohledu české právní úpravy. V práci je z hlediska použitých metod použit přístup právně-analytický, právně-deskriptivní a právně-komparativní.

Kromě úvodu a závěru je tato práce rozdělena na čtyři hlavní kapitoly, které jsou dále členěny na podkapitoly. První kapitola je věnována problematice alternativního řešení sporů a jeho vymezení vůči rozhodčímu řízení. Nalezneme zde vysvětlení samotného pojmu, výčet důvodů pro (ne)zařazení rozhodčího řízení do tohoto systému a v neposlední řadě i výhody a nevýhody tohoto způsobu řešení sporů, které pro lepší přehlednost popisují na v České republice nejvyužívanějším způsobu alternativního řešení sporů, tj. mediaci.

Následující kapitola je zaměřena na obecná specifika rozhodčího řízení, která jsou pro vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení společná. V první části této kapitoly se věnují aplikaci Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a jejímu čl. 6 odst. 1, který zaručuje právo na spravedlivý proces, na rozhodčí řízení, kde zároveň poukazují na odborné názory, které její aplikaci buď upřednostňují či zavrhují. Dále se v této kapitole zabývám jednotlivými koncepcemi, které se uplatňují ve vztahu státu vůči rozhodčímu řízení, kde současně vyjadřuji názor na doktrínu uplatňovanou českým právním řádem.

Třetí kapitola se zabývá již samotným mezinárodním rozhodčím řízením, kde se postupně věnují jeho pramenům, vymezením mezinárodního prvku, rozhodčí smlouvě jako základnímu předpokladu průběhu mezinárodní arbitráže a v neposlední řadě rozhodnému právu pro meritum sporu.

Poslední kapitola je věnována průběhu a organizaci mezinárodního rozhodčího řízení. Tento průběh jsem popsal na Mezinárodním rozhodčím soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži.

International arbitration

The purpose of the thesis is to determine the role of international arbitration in the system of domestic law, discuss the basic aspects of its character and show its relation to the decision-making practice of the European Court of Human Rights and to the Czech law. The methods used in the thesis are mainly legal-analytical, descriptive and comparative.

Besides the introduction and conclusion, this work is divided into four main sections, which are further divided into subsections. The first chapter is devoted to alternative dispute resolution and its relation to the arbitration. There we find an explanation of the concept itself, the list of reasons for the exclusion or inclusion of arbitration into this system, and last but not least, the advantages and disadvantages of this method of dispute resolution, which are described for better clarity on the most frequently used method of alternative dispute resolution in Czech Republic, i.e. mediation.

The following chapter focuses on the general specifics of the arbitration proceedings, which are common to the national and international arbitration. First part of this chapter is devoted to the European Convention on Human rights and its Article 6 paragraph 1, which guarantees the right to a fair trial, and to its application on the arbitration, where at the same time I point out the expert opinions whether this Article should be applied or not. Furthermore, in this chapter, I am dealing with different concepts and thoughts that are used between the state and the arbitration law, where I also simultaneously express an opinion on the doctrine applied by the Czech law.

The third chapter deals with the international arbitration itself, where I gradually describe its sources, the definition of an international element, arbitration agreement as a basic condition during international arbitration and, ultimately, the law applicable to the merits of the dispute.

The last chapter is devoted to the process and the organization of international arbitration. This process is described at the ICC International Court of Arbitration.

Klíčová slova / Key words

Mezinárodní rozhodčí řízení / International arbitration

EÚLP / ECHR

Mezinárodní rozhodčí soud v Paříži / ICC International Court of Arbitration